

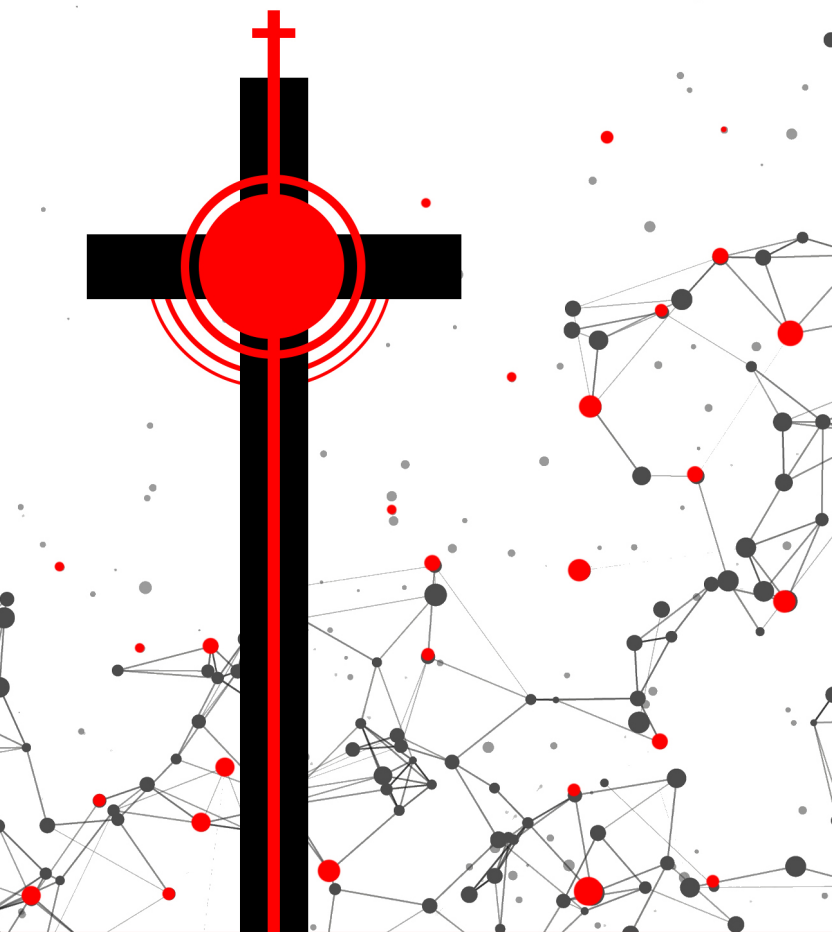
Iuliu-Marius Morariu

Dan-Grigore Văscu

Mass-media, internetul și Biserica Ortodoxă astăzi

provocări, soluții și radiografii

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

**MASS-MEDIA, INTERNETUL
ȘI BISERICA ORTODOXĂ ASTĂZI
PROVOCĂRI, SOLUȚII
ȘI RADIOGRAFII**

Referenți științifici:

Arhim. prof. univ. dr. habil. Teofil Tia,
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Pr. prof. univ. dr. habil. Constantin Necula,
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Design: Arhid. Dan-Grigore Văscu

ISBN 978-606-37-1646-1

© 2022 Autorii volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorilor, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro>

Iuliu-Marius Morariu

Dan-Grigore Văscu

**MASS-MEDIA, INTERNETUL
ȘI BISERICA ORTODOXĂ ASTĂZI
PROVOCĂRI, SOLUȚII
ȘI RADIOGRAFII**

Cuvânt înainte de
Pr. Prof. univ. dr. Constantin Valer Necula

Presa Universitară Clujeană

2022

Scurt tratat de lucidizare media

Aud de ani de zile o întrebare născută din nevoia imediată a preoților dinaintea asaltului- pozitiv ori negativ, fiecare știe măsura, de a învăța răspunsul la marea provocare culturală a educației în credință: *Ce-i de făcut?* Ce-i de făcut când suntem scufundați în fake news-uri ieftine - altfel plătite din greu - sau în atacuri dure și ireal de lipite de subiecte grele ale cotidianului (Covid, Război în Ucraina)? Ce-i de făcut când televizorul bate icoana în folosire și când lumea crede mai mult știrea decât omul implicat în ea. Este deja clasică povestea în care se întâlnesc doi oameni și primul spune celui de-al doilea: *Cum, n-ai murit? Nu, răspunde omul, după cum vezi! Nu se poate, spune iarăși primul, doar mi-a spus un prieten de încredere!...* Eu însumi am murit de câteva ori și în alte câteva situații

CUVÂNT ÎNAINTE

am fost operat în direct pe facebook-urile unor impostori. Tensiunea negativă acumulată în jurul unor astfel de construcții de comunicare fracturează comunicarea socială, rupe comunicarea de profilul său legat de proximitate cordială¹. Noile media sunt compatibile abordării Evangheliei, transmiterii ei²? Desigur că teoretizând putem găsi o serie de ligamente abordabile dar oamenii care să le realizeze practic îi avem? Dacă nu îi avem de ce nu-i creștem?

Sunt câteva întrebări care se pot naște și din lectura excelentului volum propus de Părinții Dan-Grigore Vâscu și Iuliu-Marius Morariu. Nu știu, sau tocmai, știu, de ce scriitura lor mi-a adus aminte de un demers de etică și metodă în comunicare pe care Bruno Mastroianni și Rafaele Buscemi îl propuneau cu privire la comportamente, informare și dezvoltare de

¹ Merită amintită aici lucrarea lui Vincenzo Marinelli, *Socialitudine. Comunicazione come prossimità*, Lateran University Press, 2018, 144 pg.

² O analiză amplă în Michele Scaringella, *Internet e Nuova Evangelizzazione, Mimep-Docete*, , 2015, 110 pg.

modele în domeniul media de către preoți ori oameni credincioși³. Un demers introductiv dar de mare forță formativă. Aveam nevoie de o punere în temă pentru că avem nevoie să învățăm. Nu doar regulile jocului, care oricum se schimbă, uneori, pe parcursul unei singure rubrici ori emisiuni. V-o spun ca unul care, de exemplu, invitat la Digi 24 pentru a vorbi în 2020 despre începutul Postului Mare m-am trezit interogat- și folosesc un cuvânt moale- despre complexa chestiune a linguriței vs. izoletă, purtat în nebuloasele unor minți centrate pe a dezinforma. Cu alte cuvinte, zic, aveam mare nevoie de efortul materializat în munca acestor doi autori care vin nu doar dinspre teoria comunicării ci și din practicarea ei cu decență și trăinicia mărturisirii.

Sunt convins că pentru unii dintre specialiști efortul Bisericii de a integra media în mijloacele sale misionar- catehumenale este vizibil și-l susțin cu atitudine de

---

³ Bruno Mastroianni- Raffaele Buscemi, *Parlare di fede in TV. Breve corso di Media Training per farsi capire sul piccolo schermo*, EDUSC, 2017, 100 pg.

CUVÂNT ÎNAINTE

colegialitate. Cel mai grav îmi apare însă situația în care colegii preoți susțin inalienabilitatea credinței la media sau, din contră, neputința comunicării pastorale fără de cont tik-tok. Extremele, de astă dată, nu se atrag ci distrag de la adevărata dimensiune a pastoralei media: munca. Munca susținută. Fie că e munca de documentare- cine își închipuie că o emisiune de 25 de minute, de exemplu, se susține pe fușeritul unor date se înșală amarnic- fie că e vorba de educația culturală a asumării unor subiecte ori de cultura muncii în echipă toate aceste direcții de misiune rămân chestiuni deschise, puncte nevralgice de educare în Hristos. nu cred că mai poate fi vorba de o pastorație deschisă a Bisericii transformând parohiile în rezervații mistice, lipsite de dinamica mărturisirii.

De aceea efortul autorilor noștri de a aduce dinaintea noastră provocări, soluții și radiografii din, cel puțin, interesantul Arhipelarg Media este un efort nu doar lăudabil ci și deschizător de alte cercetări. Bucuria lecturii a adus, pentru

mine, și bucuria descoperirii unor cercetări cu adevărat meritorii în ethosul misionar românesc dovedind că vina noastră ca specialiști este aceea de nu ne informa asupra eforturilor paralele din școala românească și europeană, nu doar de teologie.

Pr. Prof. Univ. Dr. habil.
Constantin Necula

Prefață

Despre Biserică și mass-media s-a mai scris în decursul vremii. Și totuși, mai sunt încă destul de multe de spus, iar subiectul este încă unul de pionierat. Conștienți de acest fapt am decis să îl abordăm în paginile următoare și să încercăm să oferim radiografii, analize, retrospective istorice, dar și potențiale soluții.

Am încercat aici să vorbim despre interviu și rolul lui în istoria creștinismului, despre internet și modul în care poate influența el pastorația atât la nivelul vieții parohiilor, cât și cea generală, a eparhiilor, dar și despre potențialele direcții și despre necesitatea unei etici deontologice a mass-mediei în cadrul Bisericii Ortodoxe. Sperăm că experiența de mai mulți ani în mass-media și lecturile dedicate acestui subiect ne-au fost de folos și nădăjduim că lectura acestor paupere

gânduri ar putea fi utilă unui cititor care-și dorește să descopere mai multe lucruri în legătură cu acest univers complex, încă neexplorat în profunzime, pe care îl reprezintă mass-media și internetul din mediul bisericesc.

Am gândit inițial textele ca unități tematice separate, parte a unui proiect mai complex. Le-am structurat nițel diferit de modul în care a fost probabil cititorul obișnuit până acum, adică cu note în text, nu la final și cu bibliografia inserată la finele fiecărui capitol. Considerăm că ar putea fi astfel mai utilă lecturii unor oameni grăbiți, care nu și-ar permite răgazul de a adăsta asupra întregului conținut, ci ar fi interesați doar de anumite aspecte punctuale. Același lucru ne-a motivat și în întocmirea indicelui de nume de la finalul textului. În plus, adăugarea bibliografiei la finalul textului vine să invite cititorul curios la potențiale aprofundări.

Sperăm ca textul să ofere potențiale răspunsuri la unele întrebări în legătură cu Ortodoxia contemporană și modul ei de a vedea și înțelege lucrurile, dar și să

işte întrebări şi să creeze punţi de dialog.
Dorim cititorului folos în lectură şi bucurie în suflet!

Autorii

Interviul și importanța lui sociologică și culturală (I)

Despre interviu și rolul lui s-a scris destul de mult de-a lungul timpului (a se vedea, de exemplu: Robert Atkinson, *Povestea vieții - interviul*, trad. Sebastian Năstuță, col. „Collegium”, seria „Sociologie-Antropologie”, Editura Polirom, Iași, 2006; Mariana Cernicova-Bucă, *Interviul, un dialog specializat*, col. „Biblioteca de jurnalistică”, Editura Augusta, Timișoara, 1997; Aurel Macariu, *Interviul literar în studii doctorale*, Editura Karuna, Bistrița, 2010; Valeriu Ilica, *Se poartă interviu. – Valeriu Ilica în fața microfonului cu dr. Corina Bejan Vașca*, Editura Fundației „Ioan Slavici”, Arad, 2015; Ilarie Voronca, *Interviul*, Editura Cartea Românească, București, 1989). Spațiul anglo-saxon și mai apoi cel american, au fost cele care au dezvoltat o adevărată tradiție a aces-

tuia și au încercat să îi dea și o relevanță științifică. În literatură, este folosit adesea ca tehnică de scriere, în timp ce în area-luri precum cel psihologic, face parte uneori și din metode terapeutice precum celebrul *self-disclosure* (https://www.researchgate.net/publication/301789757_Self-Disclosure_Theories_and_Model_Review, accesat 05. 09. 2021), alături de alte instrumente precum jurnalul (cf. Mary Clark Moschella, „Spiritual Autobiography and Older Adults”, în *Pastoral Psychology*, LX (2011), Issue 1, p. 97).

În timp ce în arealul sociologic, el este considerat drept o parte importantă a cercetării calitative (Elena Florea, „Despre interviul sociologic. Valoarea și limitele lui”, în *Revista de filozofie*, 12 (1965), no. 12, p. 961-972; Henri H. Stahl, „Interviu. Forme, tehnici, valorificare”, în *Revista de referate și recenzii*, 3 (1966), no. 5, p. 415-421; Elisabeta Stănciulescu (ed.), *Ancheta și metodele ei. Chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*, col. „Collegium”, vol. 79, seria „Sociologie”, Editura Polirom, Iași,

1998), fiind util în amplul proces de înțelegere a realităților sociale, dar și de cunoaștere în profunzime a fenomenului social, iar în psihologie, a personalității și problemelor potențiale legate de aceasta (Ion Dafinoiu, *Personalitatea – metode calitative de abordare: observația și interviul*, col. „Collegium. Psihologie”, serie „Psihologie, Editura Polirom, Iași, 2002), în asistența socială el este asociat cu identificarea problemelor și stabilirea metodelor de intervenție (Valentina Dragomir, „Interviul în practica asistenței sociale”, în *Revista de asistență socială*, 2 (2003), p. 94-98). În spațiul cultural, în contexte precum cel românesc unde experiența regimului comunist a adus cu sine amintiri dureroase, el a fost utilizat când în mod vindicativ, când ca o formă de recuperare și teaurizare a memoriei (pentru mai multe informații cu privire la acest subiect, a se vedea: Gabriela Rusu-Păsărin, *Interviul – recurs la memoria culturală – disidență sau rezistență prin cultură*, col. „Comunicare media”, Editura Tritonic, București, 2010), în vreme ce în con-

silierea adicțiilor s-a vorbit adesea despre interviul motivațional și modul în care poate contribui acesta la schimbare (William R. Miller, *Interviul motivațional – pregătirea pentru schimbare*, ediția a II-a, Editura Agenției Naționale Antidrog, București, 2005).

Astăzi, procesul de angajare într-o profesie e și el legat de ideea de interviu, fapt ce a determinat mai mulți autori să ofere adevărate sinteze și ghiduri dedicate acestui aspect, încercând să-i ajute pe cei dornici de a găsi un loc de muncă bine remunerat ce să le ofere satisfacții profesionale, să-i convingă pe angajatori că ei ar fi persoana potrivită (Susan Hodgson, *Interviul de angajare – cum să răspunzi inteligent la orice întrebare*, trad. Ioana Aneci, Georgeta Pânișoară, col. „Carieră. Succes. Performanțe”, Editura Polirom, Iași, 2006; Luciana Sandu, *Vrei să lucrezi pentru Uniunea Europeană? Interviul, ghid practic, funcționari și agenți contractuali*, Editura Euroconcurs.ro, Ploiești, 2007). Toate acestea vin să ne arate că interviul nu e legat doar de ideea de

oferire de informație și de abilitățile narrative ale celui invitat să-l ofere, ci și de aspecte persuasive.

În ciuda tuturor acestor ghiduri, e dificil de a se vorbi astăzi despre interviul perfect. De aceea, autorii preferă să ofere mai degrabă repere ale unei astfel de antreprize reușite, chiar și atunci când se avântă în a folosi acest titlu (Max Eggert, *Interviul perfect*, trad. Daniela Neagoe, col. „Perfect”, vol. 2, Editura Național, București, 1998). Dacă ar fi să vorbim despre istoria interviului, e demn de menționat faptul că inclusiv tehnica maieuticii care a definit relația academică dintre Platon și Socrate e plasată între presursorii a ceea ce poate fi astăzi subsumat genului (Tudor Vlad, *Interviul – de la Platon la Playboy*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997).

Interviul reprezintă așadar un fenomen complex și cu o extraordinară relevanță socială și culturală. Legat deopotrivă de cercetarea culturală și de spații precum sociologicul, psihologia, literatura sau asistența socială, dar și de ceea ce

înseamnă mass-media (întrucât el reprezintă în foarte multe situații sursa de informare pentru televiziuni, radio, presa scrisă și cea online). În același timp și cel religios, unde interviul a pătruns destul de puternic în ultima vreme, reprezintă un instrument important. Legat de dezvoltarea propriei personalități, îmbunătățirea vieții economice, dar și de nevoile de informare și de satisfacția spirituală a oamenilor, el este așadar deopotrivă o tehnică și un instrument util al vieții sociale și al arealului academic, având o multiplă relevanță.

Bibliografie

Atkinson, Robert, *Povestea vieții - interviul*, trad. Sebastian Năstuță, col. „Collegium”, seria „Sociologie-Antropologie”, Editura Polirom, Iași, 2006.

Cernicova-Bucă, Mariana, *Interviul, un dialog specializat*, col. „Biblioteca de jurnalistică”, Editura Augusta, Timișoara, 1997.

Dafinoiu, Ion, *Personalitatea – metode calitative de abordare: observația și interviul*, col. „Colle-

gium. Psihologie”, serie „Psihologie, Editura Polirom, Iași, 2002.

Dragomir, Valentina, „Interviul în practica asistenței sociale”, în *Revista de asistență socială*, 2 (2003), p. 94-98.

Eggert, Max, *Interviul perfect*, trad. Daniela Neagoe, col. „Perfect”, vol. 2, Editura Național, București, 1998.

Florea, Elena, „Despre interviul sociologic. Valoarea și limitele lui”, în *Revista de filozofie*, 12 (1965), no. 12, p. 961-972.

Hodgson, Susan. *Interviul de angajare – cum să răspunzi inteligent la orice întrebare*, trad. Ioana Aneci, Georgeta Pânișoară, col. „Carieră. Succes. Performanțe”, Editura Polirom, Iași, 2006.

Ilica, Valeriu, *Se poartă interviu. – Valeriu Ilica în fața microfonului cu dr. Corina Bejan Vașca*, Editura Fundației „Ioan Slavici”, Arad, 2015.

Macariu, Aurel, *Interviul literar în studii doctorale*, Editura Karuna, Bistrița, 2010.

Miller, William R., *Interviul motivațional – pregătirea pentru schimbare*, ediția a II-a, Editura Agenției Naționale Antidrog, București, 2005.

Moschella, Mary Clark, „Spiritual Autobiography and Older Adults”, în *Pastoral Psychology*, LX (2011), Issue 1, p. 9-98.

MAXIM MORARIU

Rusu-Păsărin, Gabriela, *Interviul – recurs la memoria culturală – disidență sau rezistență prin cultură*, col. „Comunicare media”, Editura Tritonic, București, 2010.

Sandu, Luciana, *Vrei să lucrezi pentru Uniunea Europeană? Interviul, ghid practic, funcționari și agenți contractuali*, Editura Euroconcurs.ro, Ploiești, 2007.

Stahl, Henri H., „Interviul. Forme, tehnici, valorificare”, în *Revista de referate și recenzii*, 3 (1966), no. 5, p. 415-421.

Stănciulescu, Elisabeta (ed.), *Ancheta și metodele ei. Chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*, col. „Collegium”, vol. 79, seria „Sociologie”, Editura Polirom, Iași, 1998.

Vlad, Tudor, *Interviul – de la Platon la Playboy*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997.

Voronca, Ilarie, *Interviul*, Editura Cartea Românească, București, 1989.

https://www.researchgate.net/publication/301789757_Self-Disclosure_Theories_and_Model_Review, accesat 05. 09. 2021.

Interviul în spațiul creștin al primelor veacuri

Aspecte introductive

Dacă în istoria și evoluția presei de pe întregul mapamond interviul are un rol aparte, rădăcinile lui mergând adânc în antichitate și fiind puse, de către unii specialiști în legătură cu anumite opere precum *Dialogurile* lui Platon (Platon, *Banchetul și alte dialoguri*, trad. Ștefan Bezdechi, Cezar Papacostea, Ion Acsan, „col., „Biblioteca ideală Mondero. Capodopere ale literaturii universale”, Editura Mondero, București, 2001), în spațiul creștin el ar trebui legat de însăși opera și activitate Mântuitorului Iisus Hristos. Multe dintre lucrurile interesante și utile pentru viața duhovnicească de mai târziu au fost rostite de către Dânsul ca urmare a faptului că a fost interogat de către anumite persoane curioase.

Perspectiva nou-testamentară

Uneori, Apostolii în dorința lor de a înțelege mai bine cele despre Împărăție și misiunea ce le va fi încredințată, sunt cei care îl iscodesc pe Domnul și îi cer lămuriri. Și astfel, Învățătorul spune lucruri interesante, care vor fi ulterior tezaurizate de către aceștia în paginile scrierilor lor (fie ele Evangheliile sau Epistole), dar și puse în practică în activitatea pe care o vor desfășura. Alteori, publicul este cel care dă startul unui interviu. Oamenii care stau și-l ascultă, mulți dintre ei gură cască, au uneori rugăminți. Alteori sunt doar răvășiți, în vreme ce în anumite situații țin să se adreseze direct vorbitorului, expunându-și curiozitățile și cerând lămuriri. Nu toți sunt extrem de inspirați. Tânărul bogat ține să folosească întregul chestionar pe care și-l pregătise de-acasă. Pentru faptul de a nu se ști adapta pretențiilor celui intervievat, primește însă răspunsuri care nu doar că nu-l mulțumesc, ci-l și pun în situații ciudate în fața celor care formau policromul auditoriu al vremii. Iisus se folosește

atunci de aspecte precum interculturalismul, spre a vorbi despre universalitatea chemării pe care e trimis să o adreseze. Femeia samarineancă e sinceră și are preocupări metafizice. Domnul iese în întâmpinarea frământărilor ei și îi oferă răspunsuri la care nici măcar nu putea să se gândească.

Alteori, interlocutori precum Nicodim vin să se dumirească cu privire la specificul învățaturii pe care el o promovează în popor. Adresează întrebări sincere, bine ținute și nu au interese mascate. Ba chiar reușesc să se plieze pe așteptările unui interviuat care le anticipează răspunsurile. Și astfel, primește răspunsurile dorite.

Întrebarea, elementul fundamental al interviului, se găsește așadar în creștinism încă de la începuturile lui. Însuși Mântuitorul vine să încurajeze pe curioșii care au întrebări sincere și oferă răspunsuri celor care sunt cu adevărat interesați de viața veșnică. Dă astfel startul unei adevărate maieutici spirituale, folosindu-se de o tehnică existentă în filosofie, ce va primi aici sensuri noi. Cel mai pro-

tabil, influențați de acest aspect, creștinii de mai târziu vor lansa dictonul: „*Cel de dorește să se mântuiască, cu întrebarea să călătorească*”. Așa se face că mari asceți în decursul istoriei, își vor dezvolta calitățile și vor avansa în viața duhovnicească folosindu-se de călătorii, de întâlniri cu mari duhovnici și de modul în care experiența acestora va putea constitui o adevărată paradigmă pentru cei dornici de a crește din punct de vedere spiritual.

Perioada apologeților

Perioada persecuțiilor va aduce cu ea inversarea rolurilor. Din cei care interviează, creștinii vor fi cei „intervievați”. Aduși în fața conducătorilor Imperiului sau a celor delegați de către aceștia să conducă diferite provincii ale acestuia, ori să împartă așa-zisa dreptate în numele lui, vor fi întrebați. Chestionarul va fi același, asemenea celor din cercetările cantitative (cf. Piergiorgio Corbetta, *Metodologia e tecniche della ricerca sociale*, ediția a 2-a, Il Mulino, Bologna, 2014, p. 35-42) de mai târziu. Întrebările vor fi în

aparent deschise sau semi-deschise, dar nu vor lăsa loc în profunzime exprimării unor păreri sincere, ci vor porni de la aparente ipoteze ce nu erau în fapt decât chestiuni prestabilite și urmăreau incriminarea celor aduși înaintea. Astfel, am putea afirma că prin tot ceea ce a însemnat perioada de persecuție a creștinismului în Imperiul Roman, ni s-a adus în atenție un adevărat exemplu de „așa nu!”

Aceeași perioadă va aduce cu sine anumite categorii de texte cu un specific aparte. Cea dintâi dintre ele e cea a *Apoloگیوں* (***, *Apoloگیوں de limbă greacă*, trad. Teodor Bodogae, Olimp Căciulă, Dumitru Fecioru, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980; ***, *Apoloگیوں de limbă latină*, trad. Eliodor Constantinescu, David Popescu, Paul I. Papadopol, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981). Scriitori vorbitori de limba greacă sau latină vor scrie conducătorilor vre-

mii, imaginând un interesant dialog în care se găseau în postura de a-și defini propria credință, de a-și justifica acțiunile sau atitudinile și de a combate *fake news-urile* care circulau în epocă despre ei, fiind alimentate de către inamicii lor.

Exegeza

O altă formă interesantă aflată în vecinătatea interviului poate fi considerată și exegeza. E drept, dacă e privită din perspectiva interviului imaginar. Autori precum Origen (Origen, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, trad. Cristian Bădiliță, col. „Mit și religie”, vol. 10, Editura Institutului European, Iași, 1995; Origen, *Scrieri alese. Partea 3: Despre Principii. Convorbiri cu Heraclide. Exortatie la martiriu*, trad. Teodor Bodogae, Constantin Galeriu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982; Origen, *Scrieri alese. Partea a doua. Exegeze la Noul Testament. Despre Rugăciune. Filocalia*, trad. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune

al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982; Origen, *Scrieri alese. Partea întâi: Din lucrările exegetice la Vechiul Testament*, trad. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981), care scrie și texte cu caracter apologetic (Origen, *Scrieri alese. Partea 4 – Contra lui Celsus*, trad. Teodor Bodogae, Nicolae Chircă, Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984), vor începe să întrebe textul biblic, intrând într-un adevărat dialog imaginar cu el și autorii săi și vor încerca să decripteze sensurile unor pasaje care nu erau într-un totu clare. În vederea dezvoltării unui dialog cu diferiți reprezentanți ai spațiului filosofic, dar și cu rolul de a fortifica proprii membri, se vor deschide în centre mari precum Alexandria școli catehetice, al căror scop va fi tocmai acela, de a adresa întrebări și de a afla răspunsuri în ceea ce privește chestiunile fundamentale ale credinței. Ceea ce va începe Origen în arealul exe-

getic va fi apoi continuat de către alți reprezentanți de seamă ai creștinismului primelor veacuri, precum Sfântul Ioan Hrisostom, care va lăsa posterității valoroase comentarii atât la cărțile Vechiului, cât și la cele ale Noului Testament (vezi: Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Isaia. Omilii la Ozia*, trad. Laura Enache, Ingrid Bauer, Editura Doxologia, Iași, 2013; Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Faptele Apostolilor*, trad. Lavrentie Carp, col. „Patristica. Traduceri”, vol. 12, Editura Doxologia, Iași, 2016; Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Iov*, trad. Laura Enache, Dragoș Gabriel Mîrșanu, col. „Patristica. Traduceri”, vol. 2, Editura Doxologia, Iași, 2012). Astfel, exegeza va da startul unui adevărat curent ce va continua până în zilele noastre, având o relevanță practică aparte și reverberații în spațiul teologiei doctrnare, cel al omileticii, liturgicii și spiritualității.

Întrebarea și rolul ei în dinamica vieții monahale

Pe de altă parte, spațiul monahal de prevalență mistică va dezvolta și el un specific aparte în înțelegerea interviului. Monahul de origine scită, Ioan Casian, care va ajunge ulterior să fie considerat fondatorul vieții monahale în Apus și ale cărui reguli de viață monahală sunt încă în uz acolo (a se vedea: Sfântul Ioan Casian, *Rânduiala vieții de obște la Sfântul Ioan Casian*, col. „Comorile pustiei”, vol. 44, editura Anastasia, București, 2001), va călători în marile lavre monahale din spațiul oriental, unde va dialoga cu feluriți asceți îmbunătățiți, tezaurizând în paginile unei opere publicate ulterior, cele pe care le va auzi de la aceștia și oferind astfel o moștenire interesantă, de mare utilitate atât pentru viața mistică, cât și pentru istoria interviului din spațiul creștin (Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, trad. David Popescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004). Întrebările lui vor fi cu precădere

deschise. Spre deosebire de ceea ce va fi cunoscut mai târziu ca făcând parte din cercetarea cantitativă, el nu va fi interesat de evaluarea unor aspecte din acest areal, de efectuarea unor recensăminte și statistici, ci de cunoașterea unor realități, de împărtășirea unor experiențe și de pătrunderea dincolo de formă, în dinamica unui fenomen aparte, anume viața monahală din spațiile pe care le va vizita. Dimensiunea testimonială, redescoperită ulterior și de către autobiografia spirituală (cf. Iuliu-Marius Morariu, *Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul Ortodox în secolele XIX și XX. Ioan de Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev*, Editura Lumen, Iași, 2019, p. 21) va constitui așadar elementul principal al conversațiilor stârnite de către părintele scit. Curiozitățile lui, izvorâte dintr-o inimă preocupată de a evalua în viața spirituală, vor fi legată de aceasta și de modul în care diversele forme de trăire a ei pot duce la desăvârșirea omului.

De altfel, demersul său nu va fi unul singular în epocă, căci lucrări precum

Patericul (***, *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu – colecția alfabetică, text integral*, trad. Cristian Bădiliță, ediția a 5-a, Editura Vremea, București, 2015), datând din primele cinci veacuri ale creștinismului, care se constituie într-o antologie alfabetică a maximelor, ideilor, gândurilor, uneori a biografiilor și faptelor unor părinți faimoși din deșerturile egiptene precum Sfântul Antonie cel Mare, Sfântul Macarie cel Mare, Sfântul Ioan Colov, Sfântul Moise Arapul și mulți alții, vin să arate cât de important era dialogul existent între ucenic și maestru în maieutica duhovnicească. Interviuul era așadar prezent, într-o manieră ce-i drept empirică în viața spirituală din arealul monahal și cunoștea o practică îndrădăcinată și cu o difuzare destul de mare.

Scrisorile – o formă a interviului prin corespondență în Biserica primară și cea de mai târziu?

Un alt aspect interesant care ar putea vorbi despre formele primare ale interviului și modul în care erau ele întâlnite

în primele veacuri ale creștinismului îl reprezintă corespondența. Din nefericire, contextul istoric adesea nefavorabil a făcut să se piardă bogate corespondențe și astfel este imposibilă astăzi reconstituirea unui cadru aparte, precum cel al creștinismului din arealul bizantin, care a dezvoltat o adevărată tradiție a scrisorilor. Or, scrisoarea aduce cu sine nu doar redarea unor cotidiane banalități și a unor schimburi de complezențe, ci și dialoguri, întrebări, neliniști și răspunsuri, adică elemente a ceea ce, în multe situații, ar putea fi subsumat generic ideii de interviu prin corespondență. Lecturile scrisorilor unor Părinți din primele veacuri precum Ioan Gură de Aur (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și providență*, trad. Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2008) sau cele ale Sfântului Ciprian al Cartaginei (Sfântul Ciprian al Cartaginei, *Scrisori*, trad. Ion Diaconescu și Ovidiu Pop, Editura Sophia, București, 2011), vin să vorbească despre acest aspect și dina-

mica lui. Ba mai mult, faimoasa colecție a *Filocaliei*, tradusă în limba română de către părintele Dumitru Stăniloae aduce și ea, în cel de-al unsprezecelea volum (***, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. IX – *Sfinții Varsanufie și Ioan – Scrisori duhovnicești*, trad. Dumitru Stăniloae, ediție electronică, Apologeticum, 2005, disponibil la: https://biserica-sfantulvasile.ro/documente/Filocalia_xi.pdf, accesat 21. 08. 2021), despre modul în care scrisoarea și întrebările pot să contribuie la îmbunătățirea vieții spirituale (pentru o analiză frumoasă și amplă a acestor texte, a se vedea: Damaschin Luchian, *Paternitatea duhovnicească în scrisorile Sfinților Varsanufie și Ioan*, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2015).

Aspecte conclusive

Interviul și componentele lui fundamentale, precum întrebările, se regăsesc așadar, după cum am încercat să arătăm aici, între preocupările importante ale

creștinismului în primele sale secole, ce-i drept, într-o formă empirică, lipsită de aspectele metodologice care vor apărea și se vor dezvolta mai târziu. Lecturând textele deja semnalate, oricine poate observa cum interviul a constituit încă dintru început un element important în promovarea, înțelegerea și dezvoltarea sau exportarea ideilor creștine pe cuprinsul întregului mapamond.

Bibliografie

***, *Apologeți de limbă greacă*, trad. Teodor Bodogae, Olimp Căciulă, Dumitru Fecioru, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.

***, *Apologeți de limbă latină*, trad. Eliodor Constantinescu, David Popescu, Paul I. Papadopol, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

Corbetta, Piergiorgio, *Metodologia e tecniche della ricerca sociale*, ediția a 2-a, Il Mulino, Bologna, 2014.

***, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. IX – *Sfinții Varsanufie și Ioan – Scriori duhovnicești*, trad. Dumitru Stăniloae, ediție electronică, Apologeticum, 2005, disponibil la: https://biserica-sfantulvasile.ro/documente/Filocalia_xi.pdf, accesat 21. 08. 2021.

Morariu, Iuliu-Marius, *Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul Ortodox în secolele XIX și XX. Ioan de Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev*, Editura Lumen, Iași, 2019.

Origen, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, trad. Cristian Bădiliță, col. „Mit și religie”, vol. 10, Editura Institutului European, Iași, 1995.

Origen, *Scrieri alese. Partea întâi: Din lucrările exegetice la Vechiul Testament*, trad. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

Origen, *Scrieri alese. Partea a doua. Exegeze la Noul Testament. Despre Rugăciune. Filocalia*, trad. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

Origen, *Scrieri alese. Partea 3: Despre Principii. Convorbiri cu Heraclide. Exortație la martiriu*, trad. Teodor Bodogae, Constantin Galeriu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

Origen, *Scrieri alese. Partea 4 – Contra lui Celsus*, trad. Teodor Bodogae, Nicolae Chircă, Zorica

Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.

***, *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu – colecția alfabetică, text integral*, trsd. Cristian Bădiliță, ediția a 5-a, Editura Vremea, București, 2015.

Platon, *Banchetul și alte dialoguri*, trad. Ștefan Bezdechi, Cezar Papacostea, Ion Acsan, „col., Biblioteca ideală Mondero. Capodopere ale literaturii universale”, Editura Mondero, București, 2001.

Sfântul Ciprian al Cartaginei, *Scrisori*, trad. Ion Diaconescu și Ovidiu Pop, Editura Sophia, București, 2011.

Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, trad. David Popescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004.

Sfântul Ioan Casian, *Rânduiala vieții de obște la Sfântul Ioan Casian*, col. „Comorile pustiei”, vol. 44, editura Anastasia, București, 2001.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Faptele Apostolilor*, trad. Lavrentie Carp, col. „Patristica. Traduceri”, vol. 12, Editura Doxologia, Iași, 2016.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Isaia. Omilii la Ozia*, trad. Laura Enache, Ingrid Bauer, Editura Doxologia, Iași, 2013.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Iov*, trad. Laura Enache, Dragoș Gabriel Mîrșanu, col.

„Patristica. Traduceri”, vol. 2, Editura Doxologia, Iași, 2012.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și providență*, trad. Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2008.

Interviul în viața Bisericii Ortodoxe Române din secolele XX și XIX

După cum s-a arătat deja, ideea de con-vorbire a făcut parte din istoria creștinismului încă de la începuturile acestuia. Dacă în filosofie, Platon este cel care dă startul dialogului pentru a dezvolta anumite idei filosofice, conversând cu Socrate (Platon, *Banchetul și alte dialoguri*, trad. Ștefan Bezdechi, Cezar Papacostea, Ion Acsan, col., „Biblioteca ideală Mondero. Capodopere ale literaturii universale”, Editura Mondero, București, 2001; dialogurile lui rămân totuși în fapt aproape excepțional în contextul filosofiei antice grecești, ele cunoscând mai degrabă o creștere a recurenței în spațiul roman), în creștinism, Hristos însuși este cel care se lasă adesea întrebat spre a oferi răspunsuri celor cu care dialoghează și în același timp, a-și deconspira anumite as-

pecte ale activității Sale și a vorbi despre veșnicie într-un context în care întrebarea îi slujește adesea pe post de *captatio benevolensis* în fața unui public ce nu este foarte bine instruit din punct de vedere teologic. Dialogul lui cu samarineanca, cel cu Nicodim, cel cu tânărul bogat, dialogurile cu Apostolii, sau felurite astfel de momente în care Învățătorul este pus în situația de a răspunde la întrebări, vin să vorbească tocmai despre acest aspect.

În tradiția creștină mai târzie, Sfântul Ioan Casian care va călători în deșerturi egiptene pentru a întâlni monahi îmbunătățiți, va pune bazele dialogului tezurizat în scris, odată ce va publica ale sale convorbiri cu părinții (Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, trad. David Popescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004). Ideea lui va fi repede asumată de către întreg spectrul creștin, dacă ne raportăm la faptul că deja de prin secolul al V-lea datează interesantele *Paterice* (***, *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu – colecția alfabetică*,

text integral, trad. Cristian Bădiliță, ediția a 5-a, Editura Vremea, București, 2015) ce vor deveni o practică uzuală și mai târziu (a se vedea: Serafim Aleksiev, *Patericul Rilei – părintele Pavel înainte-văzătorul și alți nevoitori din veacul al XX-lea*, trad. Gheorghiță Ciocioi, Editura Sophia, București, 2014; Andrei Aghioritul, *Patericul Sfântului Munte*, trad. Gabriel Mândrilă și Laura Mândrilă, Editura Sophia, București, 2013; ***, *Patericul Lavrei Peșterilor de la Kiev*, trad. Teoctist Caia, Editura Doxologia, Iași, 2014; Cristina Chiagă, *Patericul copiilor, vol. 1-2*, Editura Egumenița, Galați, 2014; ***, *Patericul Valaamului*, trad. Florentina Cristea, Editura Egumenița, Galați, 2012; Cătălin Dumitrean, *Flori din Patericul meu*, Editura Anastasis, Sibiu, 2007; Ioannikios Kotsonis, *Patericul Atonit*, trad. Anca Dobrin și Maria Ciobanu, Editura Bunavestire, Bacău, 2000; Teophilaktos Marinakes, *Patericul Maicii Domnului*, trad. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008; ***, *Patericul insulei Cipru*, ed. Porfirie Nichita, Editura Cartea Ortodoxă,

Alexandria, 2012; Arhimandritul Tihon, *Fiți desăvârșiți! Patericul lavrei Peșterilor de la Pskov*, trad. Diana Guțu, Editura Egumenița, Galați, 2015; Dimitrios G. Tsamis, *Patericul sinaitic: apoftegme, povestiri și isprăvi ascetice ale sfinților și fericitorilor părinți din muntele Sinaiului*, trad. Ioan Ică jr., col. „Spiritualitatea răsăriteană”, Editura Deisis, Sibiu, 1995), care tezaurizează o mulțime de dialoguri și interviuri pe care ucenicii le realizau cu părinții faimoși ai acelor locuri (Avva Antonie, Avva Macarie cel Mare, Avva Ioan Colov, Avva Moise Arapul și așa mai departe).

Data fiind existența acestei tradiții în arealul creștin, era firesc ca și în Ortodoxia românească să se dezvolte astfel de texte. E drept, trebuie menționat faptul că din anumite motive, pe aceste meleaguri a existat o ușoară întârziere în cultivarea și interpretarea acestui gen. Astfel, în timp ce spiritualitatea rusă va cunoaște deja în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea practica jurnalului, oameni precum Sfântul Ioan de Kronstadt

scriind adevărate capodopere în acest sens și oferind și interviuri unor oameni precum Maica Taisia (Cuvioasa Taisia, *Convorbiri cu Sfântul Ioan de Kronstadt*, trad. Anca Sârbulescu, Editura Ileana, București, 1998), dar și pe cea a scrisorii, care conține anumite pasaje specifice interviului, ce-i drept *in nuce*, stareții de la Optina fiind adevărate exemple în acest sens (a se vedea: Sfântul Macarie de la Optina, *Sfaturi pentru mireni*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, seria „Părinți ruși”, Editura Sophia, Cartea Ortodoxă, București, Alexandria, 2011; Elizabeth Behr-Sigel, *Priere et Saintete dans l'Eglise Russe*, col. „Spiritualite Orientale”, No. 33, Abbaye de Bellefontaine, Bellefontaine, 1982; ***, *Patericul de la Optina*, trad. Florentina Cristea, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, Alexandria, 2012; Sfântul Macarie de la Optina, *Nașterea de sus și învierea prin har*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas și Xenia Tănăsescu-Vlas, Mănăstirea Sfântul Pantelimon, Siliștea Gumești, 1998; Sfântul Iosif de la Optina, *Cu voce părintească*, trad. Florin

Caragiu, Gheorghe Zapotinski, Zoia Afanaseva, Editura Platytera, București, 2005; Ieromonahul Nikon, *Jurnalul ultimului duhovnic de la Optina*, trad. Boris Buzilă, Editura Sophia, Cartea Ortodoxă, București, Alexandria, 2005; Sfântul Anatolie de la Optina, *Viața, minunile și corespondența*, trad. Teofil Caia, Editura Doxologia, Iași, 2012), în arealul românesc se traduc *Filocalii* și alte lucrări fundamentale pentru viața duhovnicească și se publică texte cu statut de manual de teologie.

Perioada interbelică va aduce cu sine descoperirea interviurilor cu diferite personalități ale culturii și spiritualității din arealul autohton (cf. Mihail Sebastian, *Nouă convorbiri*, ed. Geo Șerban, col. „Dialouri și Publicistică”, Editura Hasefer, București, 2014). Încet-încet, dinspre spațiul cultural, interviul va pătrunde și în cel bisericesc.

În ciuda restricțiilor impuse de către cenzura comunistă, vor exista și astfel de texte importante, cu caracter de convorbire, publicate în acea perioadă. Un astfel de exemplu poate fi cu certitudine con-

siderat *Patericul Românesc* al părintelui Ioanichie Bălan de la mănăstirea Sihăstria (Ioanichie Bălan, *Patericul românesc ce cuprinde viața și cuvintele unor sfinți și cuvioși părinți ce s-au nevoit în mănăstirile românești (secolele III-XX)*, ediția a III-a, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1998). Aici el va reuni texte valoroase și interviuri cu părinți importanți ai secolului trecut, reușind astfel să ferească de pericolul uitării chipurile și faptele unor oameni aparte care au împodobit monahismul românesc în vremurile trecute. *Cronicar al Sfinților*, cum va fi el numit postum (***, *Părintele Ioanichie Bălan (1930-2007) – cuviosul cronicar al Sfinților – in memoriam*, Editura Mănăstirii Sihăstria, Vânători, 2008). Ulterior, după 1989, părintele Ioanichie își va dezvolta această harismă. Va realiza interviuri cu părinți duhovnicești din străinătate (Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești cu teologi ortodocși din străinătate*, col. „Credință și cultură”, vol. 5, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995; ***, *Ortodoxia astăzi – Pă-*

rintele Gheorghe Kapsanis în dialog cu Părintele Ioanichie Bălan, Editura Doxologia, Iași, 2015) sau români (Ioanichie Bălan, *Ne vorbește părintele Dumitru Stăniloae – nouă convorbiri*, Editura Mănăstirii Sihăstria, Vânători, 1993; Ioanichie Bălan, *Ne vorbește părintele Sofian*, ediția a 2-a, îngrijită de arhimandrit Ioanichie Bălan, Editura Mănăstirii Sihăstria, Vânători, 2004).

Tot dânsul va fi cel care se va ocupa de editarea unor volume interesante din seria *Ne vorbește părintele...*, ce vor conține dialoguri și interviuri cu mari duhovnici cu părinți contemporani. Startul îl va da seria dedicată părintelui arhimandrit Ilie Cleopa, fost stareț al mănăstirii Sihăstria din județul Neamț și ulterior al mănăstirii Bistrița (Ioanichie Bălan, ed., *Ne vorbește Părintele Cleopa*, vol. 1-18, Editura Mănăstirii Sihăstria / Editura Episcopiei Romanului, Vânători / Roman, 1995-2012). Nu vor lipsi însă nici alte volume de convorbiri cu duhovnici precum părintele arhimandrit Teofil Părăian de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus (Ioanichie

Bălan, *Ne vorbește Părintele Teofil*, Editura Episcopiei Romanului, Roman, 1997).

Desigur, părintele Ioanichie nu va fi singurul care va realiza astfel de interviuri. După 1990 va exista o adevărată sete după descoperirea și dezvoltarea acestui gen de texte. Diferite reviste, fie ele de teologie științifică, fie de popularizare, vor veni să aducă în atenție interviuri cu mari teologi, cu părinți de notorietate și alte personalități ale vieții spirituale. Volume și serii vor fi deschise atunci și anumite lucruri care în mod normal ar fi fost dificil de perceput de către publicul larg vor fi transmise prin intermediul acestor interviuri, marcate de întrebări bine ținute (a se vedea, de exemplu: Dumitru Stăniloae, Serafim Joantă, Sofian Boghiu, *Duhovnici români în dialog cu tinerii. Vol. 2: Dialoguri cu pr. prof. Dumitru Stăniloae, arhim. Sofian Boghiu, arhim. Arsenie Papacioc, ierom. Rafael Noica, mitrop. Serafim, arhim. Ioanichie Bălan, pr. prof. Constantin Galeriu*, Editura Bizantină, București, 1997). Diferiți teologi vor chestiona oameni precum părintele Dumitru

Stăniloae în legătură cu anumite aspecte ale vieții creștine (Răzvan Bucuroiu, Sorin Dumitrescu, *7 dimineți cu părintele Stăniloae*, Editura Anastasia, București, 1992; Marc-Antoine Costa de Beauregard, *Mică dogmatică vorbită – dialoguri la Cernica*, trad. Maria Cornelia Oros, col. „Dogmatica. Mărturii ale ortodoxiei românești”, Editura Deisis, Sibiu, 1995; Dinu Cruga, *Trepte duhovnicești – interviu cu părintele Roman Braga*, ed. Petru Pleșa, col. „Izvoare duhovnicești”, vol. VIII, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba-Iuliei, Alba-Iulia, 1998; Dorin Popa, *Cu părintele Galeriu între Geneză și Apocalipsă – convorbiri cu Dorin Popa*, Editura Harisma, București, 2002; Vasile Stanciu, *Între închisoare și Împărăție – un interviu inedit cu părintele profesor Ioan Bunea (aprilie 1990)*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017).

Odată dat startul seriilor de convorbiri *Ne vorbește părintele....*, vor apărea destul de multe astfel de texte și sfaturi, scrise de părinți precum Ilarion Argatu (Ioan V. Argatu, *Ne vorbește părintele Ilarion*

Argatu. Despre căsătorie – sfaturi pentru tineri, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2007; Ioan V. Argatu, *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu*, vol. 1-2 – „Despre post. Despre Botez și Mirungere”, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2004; Ioan V. Argatu, *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu*, vol. 4-5 „Despre împărtășanie: Despre preoție”, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2004; Ioan V. Argatu, *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu*, vol. 3 – „Despre Mărturisire”, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2003; Ioan V. Argatu, *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu. Despre desfrânare și avort – arătări și sfaturi duhovnicești*, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2007), sau alții (a se vedea: ***, *Ne vorbește părintele Daniel de la Rarău*, col. „Rugul aprins”, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2016; Iustin Pârvu, *Ne vorbește părintele Iustin*, Editura Mănăstirii Petru Vodă, Petru Vodă, 2015). În același timp, s-au tradus din alte limbi serii de convorbiri cu diferiți părinți cunoscuți, acceptați drept harismatici pe întreg cuprinsul lumii creștine (a se vedea, de exemplu: ***, *Ne*

vorbește părintele Porfirie, trad. Evloghie Munteanu, col. „Cetatea creștină”, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, Alexandria, 2003; ***, *Ne vorbește părintele Serafim Rose – scrisori*, trad. Ștefan Voronca, col. „Areopag. Meditații”, Editura Areopag, București, 2014).

Înspre finele mileniului trecut și la începutul acestuia și ierarhi precum Mitropolitul de vrednică pomenire Antonie Plămădeală (Antonie Plămădeală, *Amintirile Mitropolitului Antonie Plămădeală – convorbiri cu Carmen Dumitriu, Dragoș Șeuleanu*, Editura Cum, București, 1999) sau Bartolomeu Anania vor publica interesante volume de interviuri sau dialoguri (Valeriu Anania, Aurel Sasu, *Despre noi și despre alții*, col. „Știință și religie”, Editura Curtea Veche, București, 2009; Ștefan Iloaie, *Primele mărturii despre Biblia Jubiliară 2002 – versiunea Arhiepiscopului Bartolomeu Valeriu Anania*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2003; Bartolomeu Anania, *O luptă neterminată – dialog epistolar*, ed. Aurel Sasu, Editura Eikon, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Na-

poca, 2015; Aurel Sasu, *Dragostea și vântul – glose la „Memoriile” lui Valeriu Anania*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011).

Interviul a reprezentat așadar, în peisajul Ortodoxiei secolelor 20 și 21, un instrument utilizat cu o destul de mare recurență. E adevărat, marea majoritate a textelor ce pot fi subsumate acestui areal tematic sunt lucrări de popularizare, însă ele își au importanța lor. Cele dedicate unor teme teologice vin să completeze anumite aspecte aprofundate de către teologia de școală și să le facă accesibile publicului larg, „vulgarizându-le” într-o oarecare măsură, în timp ce, cele care privesc biografiile și memoriile anumitor personalități, sau dialogurile lor epistolare, vin să vorbească despre realitățile unor timpuri trecute și dinamica lor. Ele sunt pe de-o parte, importante elemente în înțelegerea modului în care cineva și-a trăit viața și ajută la pătrunderea în universul interior al acestuia, într-un context în care acest lucru este îndeobște extrem de dificil. Mitropolitul Antonie Plămădeală, bunăoară, care s-a

străduit să lase posterității un chip marcat mereu de un zâmbet triumfător, vine aici să vorbească și despre greutățile și suferințele pe care a avut de le înfruntat în decursul timpurilor. La fel face și mitropolitul Bartolomeu al Clujului. În același timp, ele se constituie și în veritabile surse istorice, complementare documentelor de arhivă, memoriilor, care prezintă cu precădere documente selective, sau autobiografiilor care, sunt mai degrabă gândite ca texte cu relevanță în testimonianța sufletească decât în cea istorică, de către autorii lor.

Bibliografie

Aghioritul, Andrei, *Patericul Sfântului Munte*, trad. Gabriel Mândrilă și Laura Mândrilă, Editura Sophia, București, 2013.

Aleksiev, Serafim, *Patericul Rilei – părintele Pavel înainte-văzătorul și alți nevoitori din veacul al XX-lea*, trad. Gheorghiță Ciocoi, Editura Sophia, București, 2014.

Anania, Bartolomeu, *O luptă neterminată – dialog epistolar*, ed. Aurel Sasu, Editura Eikon, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.

Anania, Valeriu, Sasu, Aurel, *Despre noi și despre alții*, col. „Știință și religie”, Editura Curtea Veche, București, 2009.

Argatu, Ioan V., *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu. Despre căsătorie – sfaturi pentru tineri*, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2007.

Argatu, Ioan V., *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu. Despre desfrânare și avort – arătări și sfaturi duhovnicești*, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2007.

Argatu, Ioan V., *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu, vol. 1-2 – „Despre post. Despre Botez și Mirungere”*, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2004.

Argatu, Ioan V., *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu, vol. 3 – „Despre Mărturisire”*, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2003.

Argatu, Ioan V., *Ne vorbește părintele Ilarion Argatu, vol. 4-5 „Despre împărtășanie: Despre preoție”*, Editura Mila Creștină, Fălticeni, 2004.

Bălan, Ioanichie, *Convorbiri duhovnicești cu teologi ortodocși din străinătate*, col. „Credință și cultură”, vol. 5, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995.

Bălan, Ioanichie, ed., *Ne vorbește Părintele Cleopa*, vol. 1-18, Editura Mănăstirii Sihăstria / Editura Episcopiei Romanului, Vânători / Roman, 1995-2012.

Bălan, Ioanichie, *Ne vorbește părintele Dumitru Stăniloae – nouă convorbiri*, Editura Mănăstirii Sihăstria, Vânători, 1993.

Bălan, *Ne vorbește părintele Sofian*, ediția a 2-a, îngrijită de arhimandrit Ioanichie Bălan, Editura Mănăstirii Sihăstria, Vânători, 2004.

Bălan, Ioanichie, *Ne vorbește Părintele Teofil*, Editura Episcopiei Romanului, Roman, 1997.

Bălan, Ioanichie, *Patericul românesc ce cuprinde viața și cuvintele unor sfinți și cuvioși părinți ce s-au nevoit în mănăstirile românești (secolele III-XX)*, ediția a III-a, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1998.

Beauregard, Marc-Antoine Costa de, *Mică dogmatică vorbită – dialoguri la Cernica*, trad. Maria Cornelia Oros, col. „Dogmatica. Mărturii ale ortodoxiei românești”, Editura Deisis, Sibiu, 1995.

Behr-Sigel, Elizabeth, *Priere et Saintete dans l'Eglise Russe*, col. „Spiritualite Orientale”, No. 33, Abbaye de Bellefontaine, Bellefontaine, 1982.

Bucuroiu, Răzvan, Dumitrescu, Sorin, *7 dimineți cu părintele Stăniloae*, Editura Anastasia, București, 1992.

Chiagă, Cristina, *Patericul copiilor, vol. 1-2*, Editura Egumenița, Galați, 2014.

Cruga, Dinu, *Trepte duhovnicești – interviu cu părintele Roman Braga*, ed. Petru Pleșa, col. „Izvoare duhovnicești”, vol. VIII, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba-Iuliei, Alba-Iulia, 1998.

Dumitrean, Cătălin, *Flori din Patericul meu*, Editura Anastasis, Sibiu, 2007.

Iloaie, Ștefan, *Primele mărturii despre Biblia Jubiliară 2002 – versiunea Arhiepiscopului Barto-*

lomeu Valeriu Anania, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2003.

Kotsonis, Ioannis, *Patericul Atonit*, trad. Anca Dobrin și Maria Ciobanu, Editura Bunavestire, Bacău, 2000.

Marinakes, Teophilaktos, *Patericul Maicii Domnului*, trad. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008.

***, *Ne vorbește părintele Daniel de la Rarău*, col. „Rugul aprins”, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2016.

***, *Ne vorbește părintele Porfirie*, trad. Evloghie Munteanu, col. „Cetatea creștină”, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, Alexandria, 2003.

***, *Ne vorbește părintele Serafim Rose – scriori*, trad. Ștefan Voronca, col. „Areopag. Meditații”, Editura Areopag, București, 2014.

Nikon, Ieromonahul, *Jurnalul ultimului duhovnic de la Optina*, trad. Boris Buzilă, Editura Sophia, Cartea Ortodoxă, București, Alexandria, 2005.

***, *Ortodoxia astăzi – Părintele Gheorghe Kap-sanis în dialog cu Părintele Ioanichie Bălan*, Editura Doxologia, Iași, 2015.

***, *Patericul de la Optina*, trad. Florentina Cristea, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, Alexandria, 2012.

***, *Patericul insulei Cipru*, ed. Porfirie Nichita, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2012.

***, *Patericul Lavrei Peșterilor de la Kiev*, trad. Teoctist Caia, Editura Doxologia, Iași, 2014.

***, *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu – colecția alfabetică, text integral*, trad. Cristian Bădiliță, ediția a 5-a, Editura Vremea, București, 2015.

***, *Patericul Valaamului*, trad Florentina Cristea, Editura Egumenița, Galați, 2012.

***, *Părintele Ioanichie Bălan (1930-2007) – cuviosul cronicar al Sfinților – în memoriam*, Editura Mănăstirii Sihăstria, Vânători, 2008.

Pârvu, Iustin, *Ne vorbește părintele Iustin*, Editura Mănăstirii Petru Vodă, Petru Vodă, 2015.

Platon, *Banchetul și alte dialoguri*, trad. Ștefan Bezdechi, Cezar Papacostea, Ion Acsan, col., „Biblioteca ideală Mondero. Capodopere ale literaturii universale”, Editura Mondero, București, 2001.

Plămădeală, Antonie, *Amintirile Mitropolitului Antonie Plămădeală – convorbiri cu Carmen Dumitriu, Dragoș Șeuleanu*, Editura Cum, București, 1999.

Popa, Dorin, *Cu părintele Galeriu între Geneză și Apocalipsă – convorbiri cu Dorin Popa*, Editura Harisma, București, 2002.

Sasu, Aurel, *Dragostea și vântul – glose la „Memoriile” lui Valeriu Anania*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

Sebastian, Mihail, *Nouă convorbiri*, ed. Geo Șerban, col. „Dialoguri și Publicistică”, Editura Hasefer, București, 2014.

Sfântul Anatolie de la Optina, *Viața, minunile și corespondența*, trad. Teofil Caia, Editura Doxologia, Iași, 2012.

Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, trad. David Popescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004.

Sfântul Iosif de la Optina, *Cu voce părintească*, trad. Florin Caragiu, Gheorghe Zapotinschi, Zoia Afanaseva, Editura Platytera, București, 2005.

Sfântul Macarie de la Optina, *Nașterea de sus și învierea prin har*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas și Xenia Tănăsescu-Vlas, Mănăstirea Sfântul Pantelimon, Siliștea Gumești, 1998.

Sfântul Macarie de la Optina, *Sfaturi pentru mireni*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, seria „Părinți ruși”, Editura Sophia, Cartea Ortodoxă, București, Alexandria, 2011.

Stanciu, Vasile, *Între închisoare și Împărăție – un interviu inedit cu părintele profesor Ioan Bunea (aprilie 1990)*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.

Stăniloae, Dumitru, Joantă, Serafim, Boghiu, Sofian, *Duhovnici români în dialog cu tinerii. Vol. 2: Dialoguri cu pr. prof. Dumitru Stăniloae, arhim. Sofian Boghiu, arhim. Arsenie Papacioc, ierom. Rafael Noica, mitrop. Serafim, arhim. Ioanichie Bălan, pr. prof. Constantin Galeriu*, Editura Bizantină, București, 1997

MAXIM MORARIU

Taisia, Cuvioasa, *Convorbiri cu Sfântul Ioan de Kronstadt*, trad. Anca Sârbulescu, Editura Ileana, București, 1998.

Tihon, Arhimandritul, *Fiți desăvârșiți! Patericul lavrei Peșterilor de la Pskov*, trad. Diana Guțu, Editura Egumenița, Galați, 2015.

Tsamis, Dimitrios G., *Patericul sinaitic: apoftegme, povestiri și isprăvi ascetice ale sfinților și fericiților părinți din muntele Sinaiului*, trad. Ioan Ică jr., col. „Spiritualitatea răsăriteană”, Editura Deisis, Sibiu, 1995.

Interviul din creștinismul medieval și până astăzi

Aspecte introductive

Dacă în spațiul filosofiei antice interviul își găsește originile în dialogurile lui Platon cu Socrate, care pun baza maieuticii filosofice (Platon, *Banchetul și alte dialoguri*, trad. Ștefan Bezdechi, Cezar Papacostea, Ion Acsan, „col., Biblioteca ideală Mondero. Capodopere ale literaturii universale”, Editura Mondero, București, 2001), iar autobiograficul în *Gândurile către sine însuși ale lui Marc Aureliu* (Marc Aurelie, *Ecrits pour lui-même, Tome I - Introduction generale – Livre I*”, trad. par Pierre Hadot, Les Belles Lettres, Paris, 1998; Marcus Aurelius, *Gânduri către sine însuși*, trad. Cristian Bejan, Editura Humanitas, București, 2013; cf. Iuliu-Marius Morariu, *Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul Ortodox în secolele XIX și XX. Ioan de Kronstadt, Siluan Atho-*

nitul și Nicolae Berdiaev, Editura Lumen, Iași, 2019, p. 46), în cel creștin, datorită faptului că filosofia a constituit un element important, imediat adoptat și îmbrăcat în haine noi, căci terminologiei și medotelor ei i se vor oferi aici, precum arată specialiștii, accente și motivații noi (Cf. Theodor Damian, *Gregory of Nazianzus' Poetry and His Human Face in It*, Theodokos Press, New York, 2017, p. 15; Ioan G. Coman, *Probleme de filosofie și literatură patristică*, Editura Casa Școalelor, București, 1944; Nicolae Corneanu, *Patristica – filosofia care mângâie*, ed. Fabian Anton, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004; Nicolae Corneanu, *Origen și Celsus – confruntarea creștinismului cu păgânismul*, Editura Anastasia, București, 1999; Nicolae Corneanu, *Miscellanea patristica*, col. „Cum patribus”, Editura Amacord, Timișoara, 2001; Nicolae Corneanu, *Faramecul scrierilor patristice*, Editura Anastasia, București, 2002).

Scrieri de influență filosofică precum cele ale lui Boethius și Salvianus (a se vedea: Boethius, *Scrieri – articole teolo-*

gice și mângâierile filosofiei. Despre Guvernarea lui Dumnezeu, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 72, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992) vor veni să vorbească despre anumite aspecte ale teologiei pe baza întrebărilor, iar tratatele ulterioare vor conține și ele aspecte ce pot fi asimilate interviului în arealul contemporan.

Patristica va cunoaște astfel, fie dialogurile, despre care am vorbit deja, care au drept model convorbirile Sfântului Ioan Casian (Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, trad. David Popescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004), fie scrisorile, regăsite inclusiv în texte precum cel filocalic (***, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. IX – *Sfinții Varsanufie și Ioan – Scrisori duhovnicești*, trad. Dumitru Stăniloae, ediție electronică, Apologeticum, 2005, disponibil la: [https://biserica-sfantulvasile.ro/documente/Fi-](https://biserica-sfantulvasile.ro/documente/Fi)

localia_xi.pdf, accesat 21. 08. 2021). Va exista însă un aspect important, care cuprinde esențialul interviului, respectiv întrebarea. Spun Sfinții Părinți că acel ce vrea să se mântuiască, trebuie să călătorească întrebând. Așa se face că întrebarea va deveni una adevărat leitmotiv al scrierilor cu relevanță pentru spațiul patristic sau pentru cel creștin de mai târziu.

Fie că va avea parte de un dialog cu cineva care exista într-adevăr, fie că va imagina un astfel de dialog, sau va încerca să dea o oarecare de formă monologală scrisului său, autorul de texte din spațiul creștin nu va putea omite întrebarea. Uneori aceasta va izvorî din curiozitatea nedisimulată a ucenicului care-l asista și care se găsea în ipostaza învățăcelului, alteori din curiozitățile generale, care vor fi sintetizate de către autor în paginile unuia sau a altuia dintre tratatele sale, iar alteori va fi vorba despre întrebări retorice, ce vor constitui însă prilejul unor ample forme de teologhisire. În tratatul său *despre cinstirea Sfintelor Icoane*, Sfântul Ioan Damaschin va oferi de exemplu,

un adevărat exemplu în acest sens (Sfântul Ioan Damaschin, *Despre cinstirea Sfințelor Icoane*, Editura Arheiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2013) și asemenea lui vor face mulți autori mai recenti sau mai târzii.

Întrebarea va avea de asemenea un rol esențial în discursul catehetic. Or, încă din timpul Bisericii primare (cf. Eugen Jurca, *Cateheza baptismală, vol. 1 – Cateheza baptismală în antichitatea creștină*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2009, p. 34), acesta va avea un rol important în instruirea diferitelor categorii de catehumeni. Volume reprezentative vor lăsa posterității oameni precum Sfântul Chiril al Ierusalimului, care va oferi o amplă exegeză a Simbolului de credință ierusalimitean (Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, trad. Dumitru Fecioru, Emil Bojin, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003), Sfântul Ioan Gură de Aur va oferi și dânsul o serie de cateheze baptismale (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cateheze baptismale*, trad. Marcel Han-

cheș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2003) sau la căsătorie (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cateheze maritale – omilii la căsătorie*, trad. Marcel Hancheș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2004), iar mai târziu, Sfântul Simeon Noul Teolog va concepe o serie de cateheze dedicate monahilor (Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cateheze către monahi*, trad. Zorica Lațcu, Vartolomeu Androni, col. „Comorile pustiei”, vol. 6, Editura Anastasia, București, 1995), dar și altfel de scrieri din această categorie (Sfântul Simeon Noul Teolog, *Scrieri – vol. 2 – Cateheze*, trad. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2003). Ulterior, genul catehetic va cunoaște atât în spațiul catolic (Papa Benedict al XIV-lea, *Cateheze despre Sfântul Pavel*, trad. Mihai Pătrașcu, col. „Documente”, vol. 63, Editura Presa Bună, Iași, 2009; Mihai Valentin Tegzeș, ed., *Fericirile – Bucurați-vă și vă veseliți! Cateheze pentru adulți propuse în Eparhia de Oradea, anul pastoral, 2011-2012*, Editura Surorilor Lauretane, Baia Mare, 2011), cât și în cel Ortodox, o creștere aparte. Doar în ultimele decenii au apă-

rut aici o mulțime de volume în acest sens (a se vedea, de exemplu: Emilianos Simonopetritul, *Cateheze și cuvântări*, trad. Ioan Ică, ediția a 2-a, Editura Deisis, Sibiu, 2011; Andrei Andreicuț, *Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul – cateheze*, ed. Benedict Vesa, Dan-Grigore Văscu, col. „Catehetica”, vol. 2, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016; Sorin Cosma, *Cuvinte ale dreptei credințe – cateheze*, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, Arad și Sibiu, 1992; Teodor Petre, *Păcate și virtuți – culegere de cateheze*, Editura Parohiei Valea Plopului, Prahova, 1994; Liviu Vidican-Manci, *Cateheze pentru cei botezați*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020; Liviu Vidican-Manci, *Firescul sfînteniei – 29 de cateheze moral duhovnicești*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020; ***, *Bucuria nunții binecuvântate – cateheze pentru familia creștină*, Editura Cuvântul Vieții, București, 2011; Constantin Valer Necula, *Perspective catehumenale – tradiție și contextualizare pastorală – studii catehumenale și cateheze pentru ziua de azi*, Editura Astra

Museum, Editura Techno Media, Sibiu, 2013; Constantin Valer Necula, *Porțile cerului – cateheze radio-difuzate – convorbiri realizate de Romeo Petrașciuc*, ediția a 2-a, Editura Agnos, Sibiu, 2013).

Odată cu disciplina cateheticii, importantă în peisajul pastoral și cel teologic contemporan (Dumitru Călugăr, *Catehctica*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1976), se va dezvolta și ideea de catehism. Structurat, cu scopul de a fi mai ușor de urmărit și util unui eventual cititor grăbit, pe bază de capitole, dar și ca un dialog ce conține în sine întrebări și răspunsuri, el va deveni un instrument util de responsabilizare și educație pastorală. Astfel, în timp ce unii se vor gândi la catehizarea soldatului aflat pe câmpul de luptă (vezi: Alexandru Angelescu, *Catehismul soldatului coprinzând toate cunoscințele teoretice trebuincioase exclusiv soldatului*, Tipografia Alexandru Cofeanu, Focșani, 1888), alții vor încerca încă din Evul Mediu să lămurească anumite neclarități privitoare la cre-

dință și să-i instruiască pe credincioși în așa fel încât să nu cadă pradă diferitelor modalități de propagandă ce existau în spațiul protestant sau cel catolic (a se vedea, de exemplu: Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheție (eds.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982; Iosif de Camilis, *Catehismul lui Iosif de Camillis*, Trnava, 1726, ed. Iacob Mârza, Eva Maria Mârza, Anton Rus, col. „Bibliotheca Universitatis Apulensis”, vol. 7, Editura Imago, Sibiu, 2002; Sfântul Filaret al Moscovei, *Catehismul ortodox*, trad. Gheorghită Cioicioi, Editura Sophia, Editura Cartea Creștină, București, Alexandria, 2007; Antonie, Mitropolitul Kievului, *Catehism Creștin-Ortodox*, trad. Pimen Georgescu, Tipografia Mănăstirii Neamțu, Neamț, 1925). Dialogul imaginar, bazat însă pe întrebări fundamentale, ce vor fi înșirate în mod sistematic în paginile acestor texte, va veni astfel să vorbească despre frământări și chestiuni fundamentale. Datorită importanței pe care o va avea această categorie de texte

și a facilității cu care putea fi lecturată, va exista o frecvență destul de mare a sa pe teritoriul românesc în secolul trecut și în cel de acum (a se vedea, de exemplu: Petru Barbu, *Catehism (IV) – carte de religie pentru școlile primare*, Tiparul Tipografiei Diecezane greco-orientale române, Arad, 1923; Ecaterina Braniște, *Noțiuni de catehism – manual de educație religioasă-morală*, Editura Credința Noastră, București, 1992; Constantin Galeriu, Aurel Broșteanu (eds.), *Viu este Dumnezeu – catehism pentru familie*, Editura Harisma, București, 1992; Lucian Mihai Dragoș, *Mic catehism pentru copii și elevi*, ediția a 2-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2012; Nicolae D. Necula, *Pomenirea celor adormiți în Domnul – mic catehism liturgic*, col. „Ghidul creștinului ortodox”, Editura Basilica, București, 2021; Ioan Mihălțan, ed. *Învățătură de credință ortodoxă – catehism*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradei, Oradea, 1996; ***, *Învățătura de credință creștină ortodoxă – catehism*, Editura Arhidiecezana Cluj, Cluj-Napoca, 1993; ***, *Învățătura de credință ortodoxă*

xă, ediția a 4-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009; ***, *Catehism ortodox*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011; ***, *Catehism creștin ortodox*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990; Alexandru Stănciulescu-Bârda (ed.), *Catehism creștin-ortodox*, Editura Parohiei Malovăț, 2004; Vladimir Sergeevic Soloveev, *Temeiurile duhovnicești ale vieții – un catehism altfel*, trad. Ioan I. Ică, ediția a 2-a, Editura Deisis, Sibiu, 2018; Sebastian Șebu, „*Lăsați copiii să vină la mine! Micul catehism*”, Editura Mitropoliei Ardealului, Sibiu, 1990; ***, *Catehism ortodox*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1990).

Toate aceste catehisme vor folosi aspecte *in nuce* ale tehnicii interviului, căci așa cum am menționat deja, vor avea în centru un set de întrebări, cărora autorii vor încerca să le ofere răspunsuri, în așa fel în cât, prin intermediul acestora, să contribuie la prezentarea, într-o manieră accesibilă și totodată de ținută savantă, la lămurirea anumitor dileme care îi frământau pe cei care credeau.

Elemente de catehism pot fi găsite de asemenea și în texte precum cele ale Sfântului Macarie de la Optina (Sfântul Macarie de la Optina, *Sfaturi pentru mirenii*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, seria „Părinți ruși”, Editura Sophia, Cartea Ortodoxă, București, Alexandria, 2011), personalitate ilustrativă a spiritualității ruse din cel de-al nouăsprezecelea veac, sau în corespondența pe care acesta o are cu ucenicii lui, în cadrul căreia răspunde de asemenea la întrebări și încearcă să clarifice anumite aspecte ambigue ale spiritualității și teologiei creștine mai vechi sau mai noi. Asemenea lui sunt mulți alți exponenți ai teologiei și spiritualității răsăritene mai vechi sau mai noi, care se străduiesc să realizeze, pe alocuri adevărate interviuri imaginare, în timp ce, în alte situații, răspund efectiv la întrebările celor din jur, clarificând astfel chestiunile ce țin de credință și ferindu-i pe cei care îi urmează, îi ascultă și le cer sfatul, de eventuale alunecări și decăderi din credință.

Bibliografie

Angelescu, Alexandru, *Catehismul soldatului coprinzând toate cunoscințele teoretice trebuincioase exclusiv soldatului*, Tipografia Alexandru Cofeanu, Focșani, 1888.

Andreicuț, Andrei, *Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul – cateheze*, ed. Benedict Vesa, Dan-Grigore Văscu, col. „Catehetica”, vol. 2, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016.

Antonie, Mitropolitul Kievului, *Catehism Creștin-Ortodox*, trad. Pimen Georgescu, Tipografia Mănăstirii Neamțu, Neamț, 1925.

Aurelie, Marc, *Ecrits pour luimeme, Tome I - Introduction generale – Livre I*”, trad. par Pierre Hadot, Les Belles Lettres, Paris, 1998.

Aurelius, Marcus, *Gânduri către sine însuși*, trad. Cristian Bejan, Editura Humanitas, București, 2013.

Barbu, Petru, *Catehism (IV) – carte de religiune pentru școlile primare*, Tiparul Tipografiei Dieceazane greco-orientale române, Arad, 1923.

Benedict al XIV-lea, Papa, *Cateheze despre Sfântul Pavel*, trad. Mihai Pătrașcu, col. „Documente”, vol. 63, Editura Presa Bună, Iași, 2009.

Boethius, *Scrieri – articole teologice și mângâierile filosofiei. Despre Guvernarea lui Dumnezeu*, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 72, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.

Braniște, Ecaterina, *Noțiuni de catehism – manual de educație religioasă-morală*, Editura Credența Noastră, București, 1992.

***, *Bucuria nunții binecuvântate – cateheze pentru familia creștină*, Editura Cuvântul Vieții, București, 2011.

Buză, Emanuela, Chivu, Gheorghe, Georgescu, Magdalena, Gheție, Ion (eds.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982.

Camilis, Iosif de, *Catehismul lui Iosif de Camillis*, Trnava, 1726, ed. Iacob Mârza, Eva Maria Mârza, Anton Rus, col. „Bibliotheca Universitatis Apulensis”, vol. 7, Editura Imago, Sibiu, 2002.

***, *Catehism creștin ortodox*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990.

***, *Catehism ortodox*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.

***, *Catehism ortodox*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1990.

Călugăr, Dumitru, *Catehetica*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1976.

Coman, Ioan G., *Probleme de filosofie și literatură patristică*, Editura Casa Școalelor, București, 1944.

Corneanu, Nicolae, *Farmecul scrierilor patristice*, Editura Anastasia, București, 2002.

Corneanu, Nicolae, *Miscellanea patristica*, col. „Cum patribus”, Editura Amacord, Timișoara, 2001.

Corneanu, Nicolae, *Origen și Celsus – confruntarea creștinismului cu păgânismul*, Editura Anastasia, București, 1999.

Corneanu, Nicolae, *Patristica – filosofia care mângâie*, ed. Fabian Anton, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004.

Cosma, Sorin, *Cuvinte ale dreptei credințe – cateheze*, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, Arad și Sibiu, 1992.

Damian, Theodor, *Gregory of Nazianzus' Poetry and His Human Face in It*, Theodokos Press, New York, 2017.

Dragoș, Lucian Mihai, *Mic catehism pentru copii și elevi*, ediția a 2-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2012.

***, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. IX – *Sfinții Varsanufie și Ioan – Scriori duhovnicești*, trad. Dumitru Stăniloae, ediție electronică, Apologeticum, 2005, disponibil la: https://biserica-sfantulvasile.ro/documente/Filocalia_xi.pdf, accesat 21. 08. 2021.

Galeriu, Constantin, Broșteanu, Aurel (eds.), *Viu este Dumnezeu – catehism pentru familie*, Editura Harisma, București, 1992.

***, *Învățătura de credință creștină ortodoxă – catehism*, Editura Arhidiecezana Cluj, Cluj-Napoca, 1993.

***, *Învățătura de credință ortodoxă*, ediția a 4-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

Jurca, Eugen, *Cateheza baptismală*, vol. 1 – Cateheza baptismală în antichitatea creștină, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2009.

Mihălțan, Ioan, ed. *Învățătură de credință ortodoxă – catehism*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradei, Oradea, 1996.

Morariu, Iuliu-Marius, *Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul Ortodox în secolele XIX și XX. Ioan de Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev*, Editura Lumen, Iași, 2019.

Necula, Constantin Valer, *Perspective catehumenale – tradiție și contextualizare pastorală – studii catehumenale și cateheze pentru ziua de azi*, Editura Astra Museum, Editura Techno Media, Sibiu, 2013.

Necula, Constantin Valer, *Porțile cerului – cateheze radio-difuzate – convorbiri realizate de Romeo Petrașciuc*, ediția a 2-a, Editura Agnos, Sibiu, 2013.

Necula, Nicolae D., *Pomenirea celor adormiți în Domnul – mic catehism liturgic*, col. „Ghidul creștinului ortodox”, Editura Basilica, București, 2021.

Petre, Teodor, *Păcate și virtuți – culegere de cateheze*, Editura Parohiei Valea Plopului, Prahova, 1994.

Platon, *Banchetul și alte dialoguri*, trad. Ștefan Bezdechi, Cezar Papacostea, Ion Acsan, „col.„Biblioteca ideală Mondero. Capodopere ale literaturii universale”, Editura Mondero, București, 2001.

Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, trad. Dumitru Fecioru, Emil Bojin, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.

Sfântul Filaret al Moscovei, *Catehismul ortodox*, trad. Gheorghică Ciocoi, Editura Sophia, Editura Cartea Creștină, București, Alexandria, 2007.

Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, trad. David Popescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004.

Sfântul Ioan Damaschin, *Despre cinstirea Sfințelor Icoane*, Editura Arheiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2013.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cateheze baptismale*, trad. Marcel Hanceș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2003.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cateheze maritale – omilii la căsătorie*, trad. Marcel Hanceș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2004.

Sfântul Macarie de la Optina, *Sfaturi pentru mireni*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, seria „Părinți ruși”, Editura Sophia, Cartea Ortodoxă, București, Alexandria, 2011.

Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cateheze către monahi*, trad. Zorica Lațcu, Vartolomeu Androni, col. „Comorile pustiei”, vol. 6, Editura Anastasia, București, 1995.

Sfântul Simeon Noul Teolog, *Scrieri – vol. 2 – Cateheze*, trad. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2003.

Simonopetritul, Emilianos, *Cateheze și cuvântări*, trad. Ioan Ică, ediția a 2-a, Editura Deisis, Sibiu, 2011.

Soloveev, Vladimir Sergheevic, *Temeiurile duhovnicești ale vieții – un catehism altfel*, trad. Ioan I. Ică, ediția a 2-a, Editura Deisis, Sibiu, 2018.

Stănciulescu-Bârda, Alexandru (ed.), *Catehism creștin-ortodox*, Editura Parohiei Malovăț, 2004.

Șebu, Sebastian, „*Lăsați copiii să vină la mine! Micul catehism*”, Editura Mitropoliei Ardealului, Sibiu, 1990.

Tegzeș, Mihai Valentin, ed., *Fericirile – Bucurați-vă și vă veseliți! Cateheze pentru adulți propuse în Eparhia de Oradea, anul pastoral, 2011-2012*, Editura Surorilor Lauretane, Baia Mare, 2011.

Vidican-Manci, Liviu, *Cateheze pentru cei botezați*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.

Vidican-Manci, Liviu, *Firescul sfințeniei – 29 de cateheze moral duhovnicești*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.

Internetul și viața parohială în Biserica Ortodoxă Română de astăzi (I)

I. Internetul în Ortodoxie – aspecte generale

Internetul a devenit un aspect exterem de important în viața pastorală și dinamica ei contemporană. În Occident, atât oragnisme precum Vaticanul (<https://www.vatican.va/content/vatican/it.html>, accesat 12. 08. 2021), consiliul ecumenic al Bisericilor (<https://www.oikoumene.org/>, accesat 12. 08. 2021), cât și diferite structuri parohiale sau de altă natură dețin astăzi adevărate site-uri, prin intermediul cărora încearcă să-și informeze credincioșii cu privire la ultimele noutăți și să ofere unui cititor curios informații fundamentale cu privire la activitatea pe care o desfășoară.

Același lucru se întâmplă în ultima vreme și în spațiul ortodox. Toate patri-

arhiile au site-uri proprii, aduse la zi și editate în mai multe limbi. Patriarhia Ecumenică (<http://www.patriarchateo-fconstantinople.com/index.html>, accesat 12. 08. 2021), cea a Ierusalimului (<https://en.jerusalem-patriarchate.info/>, accesat 12. 08. 2021), cea a Alexandriei (<https://www.patriarchateofalexandria.com/index.php/el?lang=en>, accesat 12. 08. 2021), cea a Antiohiei (<https://www.antiochpatriarchate.org/en/home/>, accesat 12. 08. 2021), dar și mai tinerele patriarhate ale Rusiei (<http://www.patriarchia.ru/en/>, accesat 12. 08. 2021), cea sârbă (<http://www.spc.rs/eng>, accesat 12. 08. 2021), cea română (<http://patriarhia.ro/>, accesat 12. 08. 2021), cea a Georgiei (<http://patriarchate.ge/geo/>, accesat 12. 08. 2021), sau cea bulgară (<https://bg-patriarshia.bg/en/>, accesat 12. 08. 2021), alături de cele ale Bisericilor autocefale, beneficiază de astfel de site-uri. Aici, biografiile întâistătorilor, listele și biografiile membrilor Sfântului Sinod local, dar și aspecte ce țin de dinamica vieții pastorale de acolo, pot fi regăsite de către orice curios, ală-

turi de linkuri înspre publicațiile cele mai importante ale fiecărei instituții, sau către trusturile de presă ale acestora. Documentele emise de către Patriarhi, ceilalți întâistătători, sau de către autoritatea sinodală sunt de asemenea disponibile in extenso în cadrul acestor site-uri, iar uneori patriarhii sau anumiți ierarhi oferă gratuit în format electronic, lucrările lor, oricărui cititor care este dornic să le cunoască, studieze și înțeleagă viața și activitățile.

Evenimentele importantă, cu relevanță pentru arealul pan-ortodox sunt și ele popularizate prin intermediul internetului. Astfel, de exemplu, Sinodul din Creta, intens mediatizat deja de către cercetătorii mai vechi sau mai noi (a se vedea: Elias Kattan, «Le concile de Crète: en espérant que nous apprenions», în *Le Messager Orthodoxe*, II: 161 (2016), p. 11-15; Vasilios N. Makrides, « Le concile panorthodoxe de 2016. Quelques réflexions sur les défis auxquels le monde orthodoxe doit faire face», în *Istina*, LXII: 1 (2017), p. 5-26; Iuliu-Marius Morariu, „Eastern

Orthodox Churches and Ecumenism according to the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” in *HTS Teologiese Studies / Theological Studies*, LXXIV: 4 (2018), 1-5; Iuliu-Marius Morariu, „The social thought of the Orthodox Church reflected in the documents of the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” in *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 75 (2019):4, 1-6; Iuliu-Marius Morariu, „The Romanian Delegations to the Holy Pan-Orthodox Synod of Crete (2016) and to the its preliminary assemblies and their importance for theological discussions”, in *Teologia*, LIX (2016): 4, 78-85; Christophe D’Aloisio, «En attendant les fruits du Concile du Crète», in *Le Messager Orthodoxe*, II : 161 (2016), 3-10 ; ***, “Encyclical of the Holy and Great Council of the Orthodox Church – Crete 2016”, în *The Ecumenical Review*, LXVIII: 2-3 (2016), 291-304; Dagmar Heller, “The (Holy and Great) Council of the Orthodox Churches: An Ecumenical Perspective”, in *The Ecumenical Review*, LXIX: 2 (2017), 288-300; ***, “Textes du Concil: Encyclique, Message, Relations avec les

autres chretiens et Mission de l'Eglise orthodoxe dans le monde", în *Istina*, LXII: 1, (2017), 39-81; ***, "The Mission of the Orthodox Church in Today's World", in *International Review of Mission*, CV:2 (403) (2016), 324-355; ***, "Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World *Draft Document of the Pan-Orthodox Council, Adopted by the 5th Pan-Orthodox Pre-Council Conference in Chambesy 10-17 October 2015*", in *The Ecumenical Review*, LXVIII: 2-3 (2016), 305-311; Job Getcha of Telmessos, "The Ecumenical Significance of the Holy and Great Council of the Orthodox Church", in *The Ecumenical Review*, LXIX: 2 (2017), no. 2, 274-287; Iuliu-Marius Morariu, , „Bioethics in the Discussions of the Pan-Orthodox Synod from Crete (2016)", in *Astra Salvensis*, IV (2016): 7, 247-254; Silviu Nate, Daniel Buda, „Eastern European Geopolitics and Ecclesial Autocephaly for the Ukrainian Orthodox Church: A Hard Way for Ukraine," *Teologia*, 80 (2019): 3, 11-38), are site-ul său propriu, disponibil în mai multe limbi (<https://>

www.holycouncil.org/, accesat 12. 08. 2021).

Internetul reprezintă astfel un aspect important al pastorației și activității din spațiul Ortodox românesc, precum se poate vedea și din ceea ce am prezentat aici. În textele viitoare vom încerca să vorbim despre relevanța lui în cel Ortodox și să investigăm modul în care acest lucru schimbă viața pastorală și cea spirituală din acest areal, evidențiind totodată particularitățile sale aici.

Bibliografie

D'Aloisio, Christophe, «En attendant les fruits du Concile du Crète», in *Le Messager Orthodoxe*, II : 161 (2016), p. 3-10.

***, “Encyclical of the Holy and Great Council of the Orthodox Church – Crete 2016”, în *The Ecumenical Review*, LXVIII: 2-3 (2016), p. 291-304.

Getcha of Telmessos, Job, “The Ecumenical Significance of the Holy and Great Council of the Orthodox Church”, in *The Ecumenical Review*, LXIX: 2 (2017), no. 2, p. 274-287.

Heller, Dagmar “The (Holy and Great) Council of the Orthodox Churches: An Ecumenical Perspective”, in *The Ecumenical Review*, LXIX: 2 (2017), p. 288-300.

Kattan, Elias, «Le concile de Crète: en espérant que nous apprenions», în *Le Messager Orthodoxe*, II: 161 (2016), p. 11-15.

Makrides, Vasilios N., « Le concile panorthodoxe de 2016. Quelques réflexions sur les défis auxquels le monde orthodoxe doit faire face », în *Istina*, LXII: 1 (2017), p. 5-26.

Morariu, Iuliu-Marius, „Eastern Orthodox Churches and Ecumenism according to the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” in *HTS Teologiese Studies / Theological Studies*, LXXIV: 4 (2018), p. 1-5.

Morariu, Iuliu-Marius, „Bioethics in the Discussions of the Pan-Orthodox Synod from Crete (2016)”, in *Astra Salvensis*, IV (2016): 7, p. 247-254.

Morariu, Iuliu-Marius, „The Romanian Delegations to the Holy Pan-Orthodox Synod of Crete (2016) and to the its preliminary assemblies and their importance for theological discussions”, in *Teologia*, LIX (2016): 4, p. 78-85.

Morariu, Iuliu-Marius, „The social thought of the Orthodox Church reflected in the documents of the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” in *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 75 (2019): 4, p. 1-6.

Nate, Silviu, Buda, Daniel, „Eastern European Geopolitics and Ecclesial Autocephaly for the Ukrainian Orthodox Church: A Hard Way for Ukraine,” *Teologia*, 80 (2019): 3, p. 11-38.

***, “Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World *Draft Document of the Pan-Orthodox Council, Adopted by the 5th Pan-Orthodox Pre-Council Conference in Chambesy 10-17 October 2015*”, in *The Ecumenical Review*, LXVIII: 2-3 (2016), p. 305-311.

***, “Textes du Concil: Encyclique, Message, Relations avec les autres chretiens et Mission de l'Eglise orthodoxe dans le monde”, în *Istina*, LXII: 1, (2017), p. 39-81.

***, “The Mission of the Orthodox Church in Today's World”, in *International Review of Mission*, CV:2 (403) (2016), 324-355.

Site-ografie

<https://www.antiochpatriarchate.org/en/home/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://bg-patriarshia.bg/en/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://www.holycouncil.org/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://en.jerusalem-patriarchate.info/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://www.oikoumene.org/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://www.patriarchateofalexandria.com/index.php/el?lang=en>, accesat 12. 08. 2021

<http://www.patriarchateofconstantinople.com/index.html>, accesat 12. 08. 2021.

<http://patriarhia.ro/>, accesat 12. 08. 2021.

<http://www.patriarchia.ru/en/>, accesat 12. 08. 2021.

<http://patriarchate.ge/geo/>, accesat 12. 08. 2021.

<http://www.spc.rs/eng>, accesat 12. 08. 2021.

<https://www.vatican.va/content/vatican/it.html>, accesat 12. 08. 2021.

Internetul și viața pastorală în Biserica Ortodoxă Română de astăzi (II)

Internetul și Ortodoxia românească

După cum am arătat deja, Biserica Ortodoxă Română are propriul site al Patriarhiei (<http://patriarhia.ro/>, accesat 12. 08. 2021). Aici pot fi găsite informații cu privire la structura ei, activitatea desfășurată, descrierea membrilor Sfântului Sinod, dar și linkuri către mitropolii, trustul de presă Basilica, publicațiile reprezentative și site-urile lor, dar și multe alte lucruri utile. Desigur, pe lângă acest site de prezentare, instituția mai are și alte multe altele, astfel încât internetul este o prezență importantă în viața acestei instituții.

Astfel, fiecare structură mitropolitană își are propriul site (a se vedea: www.

arhiepiscopiabucurestilor.ro, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Munteniei și Dobrogei și Arhiepiscopia Bucureștilor; www.mmb.ro, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Moldovei și Bucovinei, www.mitropolia-ardealului.ro, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Ardealului, www.mitropolia-clujului.ro, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, www.mitropoliaolteniei.ro, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Olteniei, www.mitropolia-banatului.ro, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Banatului, www.mitropoliabasarabiei.ro, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Basarabiei, www.mitropolia.eu, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, www.mitropolia-ro.de, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Ortodoxă Română a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, www.mitropolia.us, accesat 12. 08. 2021, pentru Mitropolia Ortodoxă Română a Celor Două Americi). Același lucru se poate spune și pentru fiecare episcopie în par-

te. Toate aceste site-uri sunt realizate cu profesionalism, cel mai probabil de către specialiștii în domeniu și conțin informații cu privire la locația centrului eparhial, biografia, activitatea și pastorelele ierarhilor sufragani, structura episcopiei (numărul parohiei și cel al mănăstirilor), publicațiile eparhiale (căci astăzi aproape fiecare episcopie are o publicație specifică) și legături către alte site-uri utile din cuprinsul Patriarhiei Române. Actualitățile, fotografiile, filmele și diferitele mesaje, ocazionate de anumite evenimente, se regăsesc și ele pe site-ul eparhiilor, la fel ca și semnalări ale publicațiilor recente ale ierarhilor, sau ale editurilor episcopiei (ca și în cazul revistelor, aproape fiecare eparhie are și o editură proprie astăzi, iar foarte multe dintre ele au și un radio care emite pe frecvențe locale, în cadrul căruia sunt prezentate cu precădere emisiuni cu specific cultural și religios; între cele mai bine puse la punct site-uri ale acestor radio-uri, cel al Radio Renașterea de la Cluj poate fi cu certitudine prezentat ca

exemplu; a se vedea: <https://radiorenas-terea.ro/>, accesat 12. 08. 2021). Toate site-urile sunt, precum se poate vedea, realizate în baza unui interesant șablon, care le face să pară într-o oarecare măsură uniforme.

Ba mai mult, există diferite portaluri Ortodoxe, ce conțin fie informații, noutăți și știri cu privire la viața bisericească din contemporaneitate și dinamica ei, fie texte cu relevanță pentru spectrul spiritualității. Basilica.ro (<https://basilica.ro/>, accesat 12. 08. 2021) și doxologia.ro (<https://doxologia.ro/>, accesat 12. 08. 2021) sunt cele mai reprezentative dintre ele, dar nu unicele, precum și un cotidian, anume *Ziarul Lumina*, unde sunt prezente știrile cele mai proaspete de pe cuprinsul Patriarhiei (<https://ziarullumina.ro/>, accesat 12. 2021; până în anul 2019 au existat și ediții regionale).

Ce-i drept, unele dintre auto-intitulatele site-uri creștine cultivă un mesaj cu accente fundamentaliste, iar o filtrare exactă a tuturor acestor site-uri și bloguri nu există întotdeauna. Despre o etică a utilizării internetului în spațiul bisericesc

nu se poate încă vorbi, deși au existat preocupări în acest sens (a se vedea, de exemplu: Cristina Ardelean, Maria Fara, Oana Căpan, Radu Căpan, *Etica în internet – Biserica și internetul*, col. „Documente”, vol. 29, Editura Presa Bună, Iași, 2002; John P. Foley, Nadio Delai, Angelo Bertani, *Mass media, chiesa e società: tra volontariato e professionalità*, Società San Paolo, Alba, 1988; Adrian Gheorghe Paul (ed.), *Biserica și mass-media: complementaritate sau adversitate? 12 iunie 2008 Baia Mare*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008). Cu toate acestea, anumite norme există. Se specifică adesea, cu precădere în cadrul site-urilor care au și bloguri că e important ca cei care lasă comentarii să aibă grijă ca acestea să nu fie jignitoare, să nu lezeze principiile și modul de viață al altora și alte lucruri asemenea.

În locații precum diaspora, site-ul eparhiei reprezintă un loc care permite mediatizarea evenimentelor mai importante și în același timp spațiul de mediatizare a dinamicii activității pastorale desfășu-

rate aici. În eparhii precum cea a Italiei (<https://episcopia-italiei.it/>, accesat 12. 08. 2021), cea mai bogată secțiune e de departe cea conținând știrile (<https://episcopia-italiei.it/stiri/index.php/it/>, accesat 12. 08. 2021). De la regulatele slujiri ale Sfântului Maslu și până la vizitele arhieresti, evenimentele, mai mult sau mai puțin fericite din familiile preoților, reuniunile protoierilor, dar și multe alte aspecte similare cu relevanță pastorală, sunt prezentate aici. Știrile cele mai importante și cu relevanța cea mai mare se regăsesc desigur și în transmisiunile Trinitas Tv (<https://www.trinitas.tv/>, accesat 12. 08. 2021), sau în paginile ediției de Italia a revistei eparhiale, *Apostolia*, însă evenimentele curente, importante pentru comunitate, sunt publicate cu precădere pe site-ul eparhial în vecinătatea zilei în care acestea au avut loc. Toate aceste aspecte au un impact pastoral aparte. Distribuite pe paginile de facebook ale parohiilor, pe site-urile acestora și în grupurile organizate de către preoții parohi sau doamnele preotese, ele vin să îi

întărească duhovnicește pe credincioși, să contribuie la coeziunea comunității parohiale și să dea un imbold și altor comunități să dezvolte activități dinamice.

Internetul reprezintă așadar o prezență importantă în viața Bisericii Ortodoxe Române. Site-urile Patriarhiei, cele ale Mitropoliilor, cele eparhiale și toate celelalte vin să vorbească despre nevoia de a comunica și transmite mesaje prin intermediul mijloacelor moderne, dar și despre receptivitatea care există în acest sens din partea credincioșilor și a preoților parohi.

Bibliografie și site-ografie¹

Ardelean, Cristina, Fara, Maria, Căpan, Oana, Căpan, Radu, *Etica în internet – Biserica și internetul*, col. „Documente”, vol. 29, Editura Presa Bună, Iași, 2002.

Foley, John P., Delai, Nadio, Bertani, Angelo, *Mass media, chiesa e società : tra volontariato e professionalità*, Società San Paolo, Alba, 1988.

¹ Am considerat potrivit, dat fiind specificul acestui text, să nu separăm bibliografia de site-ografie și să le prezentăm împreună, spre a facilita dorința unui cititor curios de a accesa aceste linkuri și de a se documenta în mod amănunțit cu privire la conținutul lor.

Paul, Adrian Gheorghe (ed.), *Biserica și mass-media: complementaritate sau adversitate?* 12 iunie 2008 Baia Mare, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008.

www.arhiepiscopiabucurestilor.ro, accesat 12. 08. 2021.

<https://basilica.ro/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://doxologia.ro/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://episcopia-italiei.it/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://episcopia-italiei.it/stiri/index.php/it/>, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropolia-ardealului.ro, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropolia-banatului.ro, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropoliabasarabiei.ro, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropolia-clujului.ro, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropolia.eu, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropoliaolteniei.ro, accesat 12. 08. 2021.

www.mmb.ro, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropolia-ro.de, accesat 12. 08. 2021.

www.mitropolia.us, accesat 12. 08. 2021.

<http://patriarhia.ro/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://radiorenasterea.ro/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://www.trinitas.tv/>, accesat 12. 08. 2021.

<https://ziarullumina.ro/>, accesat 12. 2021.

Internetul și viața pastorală în Biserica Ortodoxă Română de astăzi (III)

Necesitatea unei etici a publicării

Într-o lume atât de marcată de ceea ce unii ar numi captivitatea internetului (cf. Jean-Claude Larchet, *Captivi în internet*, traducere de Marinela Bojin, Sofia, București, 2018, p. 5), în care Biserica se îndreaptă și ea înspre propovăduirea Evangheliei într-o eră digitală (Liviu Vidican-Manci, *Propovăduirea Evangheliei în era digitală*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020, p. 67), iar etica internetului a devenit o necesitate (cf. Cristina Ardelean, Maria Fara, Oana Căpan, Radu Căpan, *Etica în internet – Biserica și internetul*, col. „Documente”, vol. 29, Editura Presa Bună, Iași, 2002; John P. Foley, Nadio Delai, Angelo Bertani, *Mass media, chiesa e società: tra vo-*

lontariato e professionalità, Società San Paolo, Alba, 1988; Adrian Gheorghe Paul (ed.), *Biserica și mass-media: complementaritate sau adversitate? 12 iunie 2008 Baia Mare*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008), Biserica Ortodoxă Română, ea însăși o mare utilizatoare a beneficiilor internetului, a fost pusă în situația de a se adapta și de a-și dinamiza prezența în spațiul virtual, manifestată atât prin activitatea unor site-uri, cât și prin cea a unor motoare precum facebook (Alexandru Brăduț-Ulmanu, *Cartea Fețelor. Revoluția Facebook în spațiul social*, Editura Humanitas, București 2011; a se vedea și: Nicolae Dascălu, *Catalogul mediatic orthodox*, Editura Basilica, București, 2017; Michel Remery, *Tweeting cu Dumnezeu*, traducere de Marius Nicoară, Editura Sapienția, Iași, 2013; Paul Siladi, *Cuvânt și imagine. Fundamente teoretice pentru o teologie a comunicării*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019).

Din nevoia de a se adapta generației celor crescuți digital (Don Tapscott, *Crescuți digital. Generația net îți schimbă lu-*

mea, traducere din engleză de Ioana Călean, Editura Publica, București, 2011) și de a se plia pe ceea ce se numește *networked theology* (Heidi A. Campbell, Stephen Garner, *Networked theology. Negotiating faith in digital culture*, Baker Academic Publishing, New York, 2016), reprezentanții ei sunt nevoiți să se racordeze la sistemul tehnologic (Jacques Ellul, *The Technological system*, tradus din franceză de Joachim Neugroschel, Editura Continuum, New-York, 1977), să ia contact cu noile tehnici de comunicare în social media (Mihai Horea Bădău, *Tehnici de comunicare în Social Media*, col. „Collegium”, Editura Polirom, Iași, 2011) și să-și însușească aspecte ce privesc stilul și limbajul mass-mediei (cf. Ilie Rad, *Stil și limbaj în mass-media din România*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 14).

Dacă în spațiul secular există o adevărată etică a publicării și redactării (Robert L. Hilliard, *Redactarea materialelor pentru televiziune, radio și noile media*, col. „Collegium”, traducere de Miruna Andriescu, Editura Polirom, București, 2012),

există principii clar delimitate, în cel bisericesc încă nu s-a emis niciun document oficial. Era de așteptat din partea unor evenimente cu caracter pan-ortodox precum Sinodul din Creta din 2016 (pentru mai multe informații în legătură cu el, documentele emise, semnificația lui și receptarea lui în spațiul pan-ortodox, a se vedea și: a se vedea: Elias Kattan, «Le concile de Crète: en espérant que nous apprenions», în *Le Messenger Orthodoxe*, II (2016), no. 161, p. 11-15 ; ***, „Encyclical of the Holy and Great Council of the Orthodox Church – Crete 2016”, în *The Ecumenical Review*, LXVIII (2016), no. 2-3, p. 291-304; Dagmar Heller, „The (Holy and Great) Council of the Orthodox Churches: An Ecumenical Perspective”, în *The Ecumenical Review*, LXIX (2017), no. 2, p. 288-300; Vasilios N. Makrides, «Le concile panorthodoxe de 2016. Quelques réflexions sur les défis auxquels le monde orthodoxe doit faire face», în *Istina*, LXII (2017), no. 1, p. 5-26; Iuliu-Marius Morariu, „Eastern Orthodox Churches and Ecumenism according to the Holy Pan-Or-

thodox Council of Crete (2016),” în *HTS Teologiese Studies / Theological Studies*, LXXIV (2018), no. 4, p. 1-5; Iuliu-Marius Morariu, „The social thought of the Orthodox Church reflected in the documents of the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” în *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 75 (2019), no. 4, p. 1-6; Iuliu-Marius Morariu, „The Romanian Delegates to the Holy Pan-Orthodox Synod of Crete (2016) and to the its preliminary assemblies and their importance for theological discussions”, în *Teologia*, LIX (2016), no. 4, p. 78-85; Christophe D’Aloisio, «En attendant les fruits du Concile du Crète», in *Le Messager Orthodoxe*, II (2016), no. 161, p. 3-10; ***, “Textes du Concil: Encyclique, Message, Relations avec les autres chretiens et Mission de l’Eglise orthodoxe dans le monde”, în *Isistina*, LXII (2017), no. 1, p. 39-81; ***, “The Mission of the Orthodox Church in Today’s World”, în *International Review of Mission*, CV (2016), no, 2 (403), p. 324-355; ***, “Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World *Draft*

Document of the Pan-Orthodox Council, Adopted by the 5th Pan-Orthodox Pre-Council Conference in Chambesy 10-17 October 2015”, în *The Ecumenical Review*, LXVIII (2016), no. 2-3, p. 305-311; Job Getcha of Telmessos, “The Ecumenical Significance of the Holy and Great Council of the Orthodox Church”, în *The Ecumenical Review*, LXIX (2017), no. 2, p. 274-287; Iuliu-Marius Morariu, „Bioethics in the Discussions of the Pan-Orthodox Synod from Crete (2016)”, in *Astra Salvensis*, IV (2016), no. 7, p. 247-254; Silviu Nate, Daniel Buda, „Eastern European Geopolitics and Ecclesial Autocephaly for the Ukrainian Orthodox Church: A Hard Way for Ukraine,” in *Teologia*, 80 (2019), no. 3, p. 11-38), să ofere un document normativ în acest sens. Din nefericire, nici acest sinod, nici documentele ulterioare cu caracter social emise de către autorități din spațiul bisericesc precum Patriarhia Ecumenică, nu au venit cu clarificări în ceea ce privește acest aspect. Chestiunile de geopolitică bisericească și problemele de natură globală precum cele ecologice sau pan-

demia de Covid-19 declanșată în anul 2020 s-au dovedit prioritare în raport cu acest aspect.

În acest context, se observă că în spațiul românesc există anumite portaluri cu mesaje de-a dreptul fundamentaliste. Autorii lor, care preferă adesea protecția anonimatului sau își revendică nume cu revonanță (având în compoziție termeni precum: „aghioritul”, „athonitul” sau „vatompedinul”, de exemplu), vin să propage în spațiul online informații care, chiar dacă au uneori la bază adevăruri istorice, le interpretează greșit și le prezintă într-o cheie mai degrabă șovină, încărcate de ură și cu caracter instigator.

În acest context, se simte și aici, tot mai mult nevoia unei adevărate etici deontologice în ceea ce privește participarea diferitelor persoane, entități și comunități, la viața și activitatea din spațiul online. Dacă în spațiul pastoral din țară, la nivel eparhial, viața bisericească este mediatizată cu precădere prin intermediul postului de televiziune Trinitas Tv al Patriarhiei Române, cotidianul Lumina

al Patriarhiei, sau diferitele reviste eparhiale, unde redactorii se ocupă adesea de selectarea informației și prezentarea ei pe baza unor standarde calitative prestabilite și încercând să dea o notă de uniformitate, în ceea ce privește site-urile, lucrurile sunt pe alocuri diferite. La nivelul eparhiilor, acestea sunt coordonate cu precădere de către specialiști, în timp ce, atunci când este vorba despre site-uri parohiale, acestea cad în sarcina preotului paroh sau al unor credincioși pricepuți în chestiuni tehnologice. De aceea, un astfel de sistem ar fi de-a dreptul necesar.

În diaspora, unde site-urile eparhiale vin să susțină și să reliefeze adesea dinamica vieții parohiale, secțiunea de știri este în multe situații cea mai consistentă. Să luăm de exemplu, site-ul Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei (<https://episcopia-italiei.it/stiri/index.php/it/>, accesat 12. 08. 2021). Aici, prin grija administratorilor se publică zilnic mai multe știri care diseminează diferitele activități parohiale. Sunt prezentate săvârșirile diferitelor

Taine precum Maslu, slujirile în sobor, reuniunile protopopești, vizitele ierarhilor, evenimentele cu caracter cultural, spiritual și patriotic și multe alte lucruri. Distribuite pe paginile de facebook și în grupurile de acest fel sau de whatsapp ale parohiilor, ele contribuie la creșterea coeziunii comunitare, stimularea parohiilor și chiar la crearea unei atmosfere de competitivitate între diferite parohii, fapt care este extrem de important. Datorită dinamicii acestui aspect, *Vademecumul* (Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019), dedică alături de multe alte aspecte, un adevărat capitol eticii publicării pe site-ul eparhial. Editorul acestei secțiuni propune chiar o bibliografie, care cuprinde pe lângă agențiile de știri ale Patriarhiei Române, portalul doxologia și *Ziarul Lumina* și două lucrări importante pentru acerst areal (Mihai Coman, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2005; David Randall, *Jurnalul Universal. Ghid*

practic pentru presa scrisă, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005).

Lipsit de teoretizarea excesivă, atât de specifică pe alocuri manualelor, acest text vine să vorbească practic atât despre chestiuni cu caracter intern, cât și despre aspecte generale, esențiale în acest areal. Astfel, de exemplu, autorul secțiunii ține să arate clar care sunt evenimentele care ar trebui mediatizate, respectiv:

- „- hramul parohiei;
- momente aniversare;
- sfințirea sau resfințirea bisericii;
- evenimente pastoral-misionare: vizite arhieresti, cercuri pastorale, colecte pentru biserică;
- acțiuni care privesc patrimoniul cultural și religios al parohiei (expoziții, organizarea unui muzeu al parohiei, activități privind restaurarea monumentelor istorice din cuprinsul parohiei);
- activități culturale distincte ale parohiei (publicarea unui buletin parohial, al unei monografii, a unei

cărți cu caracter teologic, a unui pliant, a unui CD-rom etc.);
 - alte evenimente speciale din viața parohiei (campanii de restaurare, proiecte de colaborare cu alte parohii, cu instituții publice, ș. a.)” (Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, p. 162).

Desigur, după oferirea unor modalități de mediatizare, se vorbește de asemenea despre modul în care trebuie să fie editat textul, aducându-se în atenție aspecte precum: *lead* (introducerea sau capul știrii), *corpul știrii* și *finalul* (*Ibidem*, p. 163). Autorii oferă și anumite repere în redactarea unui astfel de text, arătând că el ar trebui să răspundă la întrebări precum: *Cine? Ce? Când? Unde? Cum? și De ce?* (*Ibidem*, p. 163-164) și detaliind prin exemple faptul că acesta trebuie să nu omită elemente precum noutatea, scena, actorii, decorul, detaliile și pata de culoare (*Ibidem*, p. 164).

Deosebit de interesante sunt aspectele ce privesc exigențele unei știri. Editorii țin astfel să evidențieze faptul că există trei astfel de elemente cu un caracter de-a dreptul fundamental, pe care le explicitează:

„**Coerența** – nu trebuie să plecăm într-o direcție și să ajungem în altă parte. Trebuie să menținem aceeași linie logică. O știre trebuie să aibă conținut unitar. Trebuie să ținem cont că fiecare entitate (cuvânt, propoziție), face parte dintr-un text (știrea), care trebuie să comunice, să transmită ceva. Nu trebuie să scăpăm niciodată din vedere acel ceva (unghiul de abordare).

Concizia – dacă putem spune același lucru cu mai puține cuvinte, nu trebuie să ezităm să o facem. Există o regulă în jurnalism, care este formulată astfel: maxim de informație cu minim de cuvinte. *Sunt indicate propozițiile și frazele scurte.*

Claritatea – cititorul trebuie să înțeleagă imediat ce vrem să-i spunem. Nu folosim frae ambigue, nu

lăsăm loc interpretărilor (scriem știri, nu poezii). Limbajul trebuie să fie clar, simplu”. (*Ibidem*, p. 165).

Iată așadar câteva aspecte care ar putea constitui bazele unei adevărate etici a utilizării internetului în spațiul Ortodox Românesc. În textele următoare vom detalia acest aspect, încercând să ne focalizăm și asupra unor aspecte ce țin de etica imaginii și utilizării ei în acest areal, dar și de alte aspecte similare.

Bibliografie

Ardelean, Cristina, Fara, Maria, Căpan, Oana, Căpan, Radu, *Etica în internet – Biserica și internetul*, col. „Documente”, vol. 29, Editura Presa Bună, Iași, 2002.

Bădău, Mihai Horea, *Tehnici de comunicare în Social Media*, col. „Collegium”, Editura Polirom, Iași, 2011.

Campbell, Heidi A., Garner, Stephen, *Networked theology. Negotiating faith in digital culture*, Baker Academic Publishing, New York, 2016.

Coman, Mihai, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2005.

D'Aloisio, Christophe, «En attendant les fruits du Concile du Crète», în *Le Messager Orthodoxe*, II (2016), no. 161 (2016), p. 3-10.

Dascălu, Nicolae, *Catalogul mediatic orthodox*, Basilica, București, 2017.

Ellul, Jacques, *The Technological system*, tradus din franceză de Joachim Neugroschel, Continuum, New-York, 1977.

***, „Encyclical of the Holy and Great Council of the Orthodox Church – Crete 2016”, în *The Ecumenical Review*, LXVIII (2016), no. 2-3, p. 291-304.

Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019.

Foley, John P., Delai, Nadio, Bertani, Angelo, *Mass media, chiesa e società : tra volontariato e professionalità*, Società San Paolo, Alba, 1988.

Heller, Dagmar, “The (Holy and Great) Council of the Orthodox Churches: An Ecumenical Perspective”, în *The Ecumenical Review*, LXIX (2017), no. 2, p. 288-300.

Hilliard L., Robert, *Redactarea materialelor pentru televiziune, radio și noile media*, col. „Collegium”, traducere de Miruna Andriescu, Editura Polirom, București, 2012.

Kattan, Elias, «Le concile de Crète: en espérant que nous apprenions», în *Le Messager Orthodoxe*, II (2016), no. 161, p. 11-15.

Larchet, Jean-Claude, *Captivi în internet*, traducere de Marinela Bojin, Sofia, București, 2018.

Makrides, Vasilios N., «Le concile panorthodoxe de 2016. Quelques réflexions sur les défis auxquels le monde orthodoxe doit faire face», în *Istina*, LXII (2017), no. 1, p. 5-26.

Morariu, Iuliu-Marius, „Bioethics in the Discussions of the Pan-Orthodox Synod from Crete (2016)”, in *Astra Salvensis*, IV (2016), no. 7, p. 247-254.

Morariu, Iuliu-Marius, „Eastern Orthodox Churches and Ecumenism according to the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” în *HTS Teologiese Studies / Theological Studies*, LXXIV (2018), no. 4, p. 1-5.

Morariu, Iuliu-Marius, „The Romanian Delegations to the Holy Pan-Orthodox Synod of Crete (2016) and to the its preliminary assemblies and their importance for theological discussions”, în *Teologia*, LIX (2016), no. 4, p. 78-85.

Morariu, Iuliu-Marius, „The social thought of the Orthodox Church reflected in the documents of the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” în *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 75 (2019), no. 4, p. 1-6.

Nate, Silviu, Buda, Daniel, „Eastern European Geopolitics and Ecclesial Autocephaly for the Ukrainian Orthodox Church: A Hard Way for Ukraine,” in *Teologia*, 80 (2019), no. 3, p. 11-38.

Paul, Adrian Gheorghe (ed.), *Biserica și mass-media: complementaritate sau adversitate?* 12 iunie 2008 Baia Mare, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008.

Rad, Ilie, *Stil și limbaj în mass-media din România*, Editura Polirom, Iași, 2007.

Randall, David, *Jurnalistul Iniversal. Ghid practic pentru presa scrisă*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005.

Remery, Michel, *Tweeting cu Dumnezeu*, traducere de Marius Nicoară, Editura Sapienția, Iași, 2013.

***, “Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World *Draft Document of the Pan-Orthodox Council, Adopted by the 5th Pan-Orthodox Pre-Council Conference in Chambesy 10-17 October 2015*”, în *The Ecumenical Review*, LXVIII (2016), no. 2-3, p. 305-311.

Siladi, Paul, *Cuvânt și imagine. Fundamente teoretice pentru o teologie a comunicării*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019.

Tapscott, Don, *Crescuți digital. Generația net îți schimbă lumea*, traducere din engleză de Ioana Călean, Editura Publica, București, 2011.

Telmessos, Job Getcha of, “The Ecumenical Significance of the Holy and Great Council of the Orthodox Church”, în *The Ecumenical Review*, LXIX (2017), no. 2, p. 274-287.

***, “Textes du Concil: Encyclique, Message, Relations avec les autres chretiens et Mission de

l'Eglise orthodoxe dans le monde", în *Istina*, LXII (2017), no. 1, p. 39-81.

***, "The Mission of the Orthodox Church in Today's World", în *International Review of Mission*, CV (2016), no. 2 (403), p. 324-355.

Ulmanu, Alexandru-Brăduț, *Cartea Fețelor. Revoluția Facebook în spațiul social*, Humanitas, 2011.

Vidican-Manci, Liviu, *Propovăduirea Evangheliei în era digitală*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.

<https://episcopia-italiei.it/stiri/index.php/it/>, accesat 12. 08. 2021.

Internetul și viața pastorală în Biserica Ortodoxă Română de astăzi (IV)

Necesitatea unei etici a publicării (II)

Într-o lume marcată atât de puternic de nevoia unei etici a internetului (Cristina Ardelean, Maria Fara, Oana Căpan, Radu Căpan, *Etica în internet – Biserica și internetul*, col. „Documente”, vol. 29, Editura Presa Bună, Iași, 2002; John P. Foley, Nadio Delai, Angelo Bertani, *Mass media, chiesa e società: tra volontariato e professionalità*, Società San Paolo, Alba, 1988; Adrian Gheorghe Paul (ed.), *Biserica și mass-media: complementaritate sau adversitate? 12 iunie 2008 Baia Mare*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008), Biserica Ortodoxă, ea însăși o utilizatoare consistentă a internetului e și ea chemată să dezvolte principii repre-

zentative în acest sens. S-ar putea chiar afirma că între provocările viitorului acesteia se numără și acest aspect (cf. Mihai Himcinschi, Răzvan Brudiu (eds.), *Biserica Ortodoxă și provocările viitorului*, Editura Reîntregirea, Editura Aeternitas, Editura Presa Universitară Clujeană, Alba-Iulia, Cluj-Napoca, 2020).

Din nefericire, documentele sociale emise atât la nivel pan-ortodox, precum cele ale Sinodului din Creta ce a avut loc în anul 2016 (<https://www.holycouncil.org/>, accesat 12. 09. 2021; Iuliu-Marius Morariu, „Bioethics in the Discussions of the Pan-Orthodox Synod from Crete (2016)”, în *Astra Salvensis*, IV (2016), nr. 7, pp. 247-254; Iuliu-Marius Morariu, “Eastern Orthodox Churches and Ecumenism according to the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016)”, în *HTS Teologiese Studies / Theological Studies*, 74 (2018), no. 4, (2018), p. 124-135; Iuliu-Marius Morariu, “The social thought of the Orthodox Church reflected in the documents of the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” in *HTS Teologiese Studies/Theo-*

logical Studies, LXXV (2019), nr. 4, 2019, p. 1-5; Iuliu-Marius Morariu, „Il Sinodo Pan-ortodosso di Creta (2016) e la dottrina sociale della Chiesa Ortodossa,” în *Oikonomia – Rivista di Etica e Scienze Sociali*, 19 (2020), nr. 11, p. 27-28), sau cele locale, precum Documentul social al Bisericii Ortodoxe Ruse (Chiesa Ortodossa Russa, *Fondamenti della dottrina sociale*, Edizioni Studio Domenicano, Bologna, 2011; Ioan Ică jr., Germano Marani, *Gândire asocială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002; Radu Preda, *Ortodoxia & ortodoxiile: studii social-teologice*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2010; Maxim Morariu, „Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse reflectate în documentul sinodal din anul 2000”, în *Tabor*, IX (2015), nr. 4, pp. 37-41), sau *For the life of the World*, documentul emis în anul 2020 de către Patriarhia Ecumenică de Constantinopol (<https://www.goarch.org/social-ethos>, accesat 14. 09. 2021; Iuliu-Marius Morariu, „Towards the social doctrine of the Orthodox Church: The document

‘For the Life of the World’ of the Ecumenical Patriarchate (2020)”, în *HTS Theologiese Studies/Theological Studies*, 77 (2021), no. 4, a 6545, p. 1-6), nu vorbesc despre acest aspect. În documentele emise mai-sus pomenitul sinod preferă mai degrabă să graviteze în jurul unor formulări cu caracter general, care nu spun nimic concret în plan propriu (<https://www.holycouncil.org/-/mission-orthodox-church-todays-world>, accesat 12. 09. 2021), decât să se refere la modul în care Biserica s-ar putea exprima prin intermediul internetului și fă ofere anumite trăsături generale în acest sens.

De aceea, ideea unei etici a publicării în spațiul ortodox este una cât se poate de venită și de necesară. Ea ar trebui nu doar să stabilească anumite principii cu caracter general, ci chiar să meargă până la a prezenta clar aspecte cu caracter organizatoric. *Lockdown-ul* generat de către pandemia de Covid 19 în anul 2020 a venit să arate cât de importantă este uniformitatea în gândire și percepție în ceea

ce privește slujirea. Scrisori precum cea a părintelui Ciprian Mega (<https://www.facebook.com/100001471698285/posts/3039110386147988/>, accesat 12. 09. 2021) au venit atunci să evidențieze anumite exemple de „așa nu”. Transmisiunile realizate de acasă, din sufragerie, au fost comode, dar așezarea Antimisului *lângă storcătorul de fructe sau, în anumite cazuri, chiar în preajma unor articole vestimentare mai puțin recomandate în astfel de situații, a adus mai degrabă un deserviciu misiunii Bisericii și slujirii în spațiul Ortodox. Într-o lume a captivilor în internet* (Jean-Claude Larchet, *Captivi în internet*, traducere de Marinela Bojin, Sofia, București, 2018) în care Biserica se străduiește să transmită Evanghelia folosindu-se de digital și tehnică (Liviu Vidican-Manci, *Propovăduirea Evangheliei în era digitală*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020), spre a veni în întâmpinarea tinerilor și a nevoilor lor spirituale, preoții s-au dovedit, e necesar s-o recunoaștem, nu de puține ori, în urmă în ceea ce privește utili-

zarea tehnologiei și transmiterea unui mesaj de calitate prin intermediul mijloacelor moderne.

Cu toate acestea, anumite încercări de a norma utilizarea internetului și de a da startul unei etici în spațiul cibernetic și din perspectiva bisericească au existat și încă există. Am vorbit cu alte ocazii despre modul în care Episcopia Italiei a oferit în acest sens câteva recomandări exemplare în *Vademecum-ul* (Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019) dedicat vieții interne a acesteia, pe baza unei bibliografii care, deși este destul de pauperă, a fost destul de bine aleasă (Mihai Coman, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2005; David Randall, *Jurnalul Universal. Ghid practic pentru presa scrisă*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005), fiind aproape la nivelul abordărilor care există în spațiul catolic (cf. Matilda Kolic Stanic, „How the theory of information and journalism ethics contributes to the ethics

of public relations: six principles from the dialogue between codes of ethics and Luka Brajnovic's legacy", în *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), Issue 1-3, p. 36-62, pentru o abordare complexă a acestui aspect).

Autorii acestui pasaj insistă inclusiv asupra unor aspecte precum calitatea fotografiilor făcute² și vorbesc despre ce nu s-ar cuveni cu niciun chip fotografiate, spre a nu contribui la banalizarea aspectelor esențiale cu caracter liturgic. Se arată astfel aici că:

„Nu se fotografiază:

- Sfântul Agneț;
- Sfântul Potir;
- Sfânta Împărtășanie;
- nu se fac fotografii la momentul Epiclezei, al Împărtășirii clerului și al credincioșilor;

² „Înainte de a vorbi despre momentele mai importante care trebuie surprinse din cadrul unei slujbe este bine să precizăm faptul că avem nevoie de un aparat de foarte bună calitate (Nikon COOLPIX L340), Nikon COOLPIX P530, sau D3300 kit 18-55 mm VR II) și de câteva cunoștințe minime de folosire a dispozitivului. Acestea se găsesc în cartea tehnică a aparatului”. Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, p. 168.

- se folosește blitzul cât mai puțin (sau deloc);
- nu se fac foarte multe fotografii pentru a nu se crea deranj (cei prezenți participă la o slujbă);
- nu se difuzează fotografii în care cei prezenți apar în ipostaze neplăcute (ochi închiși, gura căscată etc.);
- se trimit fotografii de înaltă calitate (cel puțin 1 Mb);
- cele trimise pot fi modificate în programele de editare Photoshop (preferabil), Lightroom, Picassa etc.);
- este important ca fotografiile să scoată în evidență slujba, nu persoana” (Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, p. 169).

Toate recomandările sunt de altfel de bun simț și vin să aducă un plus de profesionalism și de calitate unui demers care se dorește a avea un impact pastoral important. Precum se poate vedea, autorii insistă a nu se fotografia anumite obiecte sau momente nu din motive ce

țin de o politică a esteticii Ortodoxiei, deși astfel de preocupări există în arealul pe care-l avem în vedere (a se vedea, de exemplu: Mihail Diaconescu, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol.1 – Teologie și estetică*, Editura Doxologia, Iași, 2009; Mihail Diaconescu, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol 2 – Ipostazele artei*, Editura Doxologia, Iași, 2009; Chrysostomos A. Stamoulēs, *Frumusețea sfințeniei: prolegomene la o estetică filocalică a Ortodoxiei*, trad. Nicușor Deciu, Editura Basilica, București, 2011), ci din motive de natură pastorală. Cei care au întocmit textul sunt astfel îngrijorați, precum se și exprimă la un moment dat, de faptul că un focus excesiv dedicat imaginii și imortalizării ar face pe de-o parte pe cel însărcinat să fie în ipostaza fotografului să piardă din atenție dulceața și frumusețea slujbei, iar pe de alta, iar deranja pe cei care trebuie să fie atenți. Mai există și aspecte ce țin de respectul pentru celălalt. Astfel, se insistă asupra faptului că nu ar trebui să se difuzeze fotografii în care credincioșii apar în ipostaze neplăcute și chiar se in-

vită editorul de texte să opereze modificări în programele de editare spre a corecta anumite chestiuni ce se găsesc în directă legătură cu aspectul.

Ultimul aspect este și el cât se poate de important. Într-o societate în care Biserica Ortodoxă este adesea acuzată de faptul de a cultiva un adevărat cult al slujitorilor, e nevoie să se precizeze clar pe ce trebuie să cadă accentele unui demers fotografic. De aceea, se specifică faptul că e necesar ca orice tentativă de fotografiere să aibă în centru slujba, iar nu persoana slujitorului, care nu are relevanță în raport cu momentul liturgic în sine (Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, p. 169). Desigur, același document vine să vorbească și despre ce ar trebui fotografiat³, completând astfel tabloul eticii unei știri publicabile pe si-

³ „Momentele care trebuie surprinse în cadrul Sfintei Liturghii cu arhieru:

- primirea ierarhului (credincioșii care-l înconjoară, binevuvântarea acestora...);
- Vohodul Mic;
- Vohodul Mare;
- Câteva fotografii cu strana;

te-ul eparhial, care are în mod normal un puternic impact pastoral.

Un alt document interesant, cu caracter semi-oficial, scris de un jurnalist contemporan, vine să aducă precizări importante în ceea ce privește etica utilizării internetului și mass-mediei. El poate, ca și *Vademecum-ul*, să fie utilizat drept studiu de caz întrucât vorbește despre Radio Trinitas și ține să traseze anumite repere esențiale ce privesc funcționarea lui. Astfel, încă din debut, autorul vine să vorbească despre două cadre, cel legal și cel intern, care se găsesc în legătură cu funcționarea lui și arată că acestea sunt legate de:

❖ „Legea nr.504 din 11 iulie 2002

-
- copii, tineri, bătrâni, familii, persoane îmbrăcate în port popular. Toate acestea pentru a-l ajuta pe cel care le privește în conturarea atmosferei în care s-a desfășurat slujba;
  - se va avea în vedere surprinderea împărtășirii unor copii, tineri, bătrâni, familii, persoane îmbrăcate în port popular...;
  - momentul predicii;
  - dacă are loc vreo hirotesie, hirotonie;
  - o fotografie de final cu toți preoții și cu ierarhul în mijloc (se va anunța ierarhul și i se va cere binecuvântare pentru aceasta);
  - dacă are loc sfințirea unei biserici se vor surprinde momentele mai importante din cadrul slujbei”. Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, p. 169.

- ❖ „Legea audio-vizualului” cu modificările și completările ulterioare. (www.cna.ro)
- ❖ Decizia nr.187 din 3 aprilie 2006 privind codul de reglementare a conținutului audiovizual”, cu modificările și completările ulterioare. (www.cna.ro)
- ❖ Legea Cultelor. (www.culte.ro)
- ❖ Statutul BOR. (www.patriarhia.ro)
- ❖ Regulamentul intern de organizare și funcționare al Radio Trinitas” (George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, București, 2013, p. 2, disponibilă: https://www.academia.edu/34606738/Ghidul_jurnalistului_de_radio, accesat 12. 09. 2021).

Ar fi extrem de binevenit ca și în cadrul unor portaluri ortodoxe importante ale Bisericii Ortodoxe precum basilica.ro (www.basilica.ro, accesat 12. 09. 2021), doxologia.ro (www.doxologia.ro, accesat 12. 09. 2021), dar și în cazul multor altor portaluri ortodoxe, să existe astfel de precizări, dar și norme clare privitoare la aceste aspecte. În plus, ar fi probabil de dorit ca toate aceste site-uri să funcționeze cu binecuvântarea unei autorități

bisericești. S-ar evita astfel cu certitudine popularizarea unor texte care sunt necorespunzătoare din punct de vedere al conținutului teologic, sau chiar publicarea unor informații eronate sau jignitoare. Anumite principii care definesc autorii acestor texte și munca lor ar trebui și ele aduse în atenție. Se regăsesc atunci când se vorbește despre Radio Trinitas și datorită caracterului lor general ar putea fi cu siguranță utile și în ceea ce privește etica internetului. Iată care ar fi ele:

- „Prima îndatorire a jurnalistului este să respecte adevărul și dreptul publicului la adevăr;
- În îndeplinirea îndatoririlor sale, jurnalistul trebuie întotdeauna să apere principiul libertății în culegerea și publicarea știrilor și principiul criticilor și comentariilor corecte și drepte;
- Jurnalistul va raporta numai faptele pe care le cunoaște. El nu va ascunde informații esențiale sau nu va falsifica documente;

- Jurnalistul trebuie să folosească numai metode corecte pentru a obține știri, fotografii și documente;
- Jurnalistul va face tot posibilul pentru a rectifica orice informație publicată care se dovedește inexactă;
- Jurnalistul trebuie să păstreze secretul profesional cu privire la sursa de informații obținute confidențial;
- Jurnalistul trebuie să fie conștient de pericolul discriminării prin intermediul mass-media și trebuie să facă tot posibilul să evite asemenea discriminări cu privire la rasă, sex, orientare sexuală, limbă, religie, opinii politice sau altele, origini naționale sau sociale;
- Jurnalistul trebuie să privească următoarele fapte ca și grave ofense profesionale: plagiatul, declarațiile false, calomnia, defăimarea, acuzațiile false, acceptarea mitei pentru a publica sau pentru a ascunde informații;
- Jurnaliștii demni de acest nume trebuie să considere că este de datoria lor să respecte cu fidelitate principiile

menționate mai sus” (*Ibidem*, p. 3 Cf. Adrian Gheorghe (ed.), *Biserica și mass-media: complementaritate sau adversitate? 12 iunie 2008 Baia Mare*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008).

Același document vine să vorbească și despre caracteristicile pe care o știre trebuie în mod obligatoriu să le întrunească. Dacă *Vademecum-ul* Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei (Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, p. 163-164) aduce în atenție întrebările fundamentale cărora o știre ar trebui să le răspundă și vorbește parțial și despre anumite aspecte de structură și conținut privitoare la acest aspect, îndrumătorul privitor la Radioul Patriarhiei Române și activitatea lui vine să puncteze clar și răspicat caracteristicile cele mai importante ale unei știri. Astfel, autorul acestuia ține să le enumere și definească pe fiecare în parte și să vorbească despre importanța lor în cadrul demersului jurnalistic. El arată că acestea sunt:

- ✓ Noutatea - constituie caracteristica fundamentală a știrii, fără de care și-ar pierde rațiunea de a fi. Fără această caracteristică nu mai putem vorbi de știre, ci de o informație.
- ✓ Proeminența – este dată de statutul social al persoanele implicate într-un eveniment. Din acest motiv acțiunile unor persoane publice cum ar fi: Patriarhul României, Preafericitul Părinte Daniel, sau ale președintelui Traian Băsescu sunt acțiuni cu impact și interes pentru public.
- ✓ Amploarea – arată numărul mare a celor implicați într-un eveniment și care constituie subiectul știrii. Cu cât numărul celor implicați este mai mare cu atât interesul și impactul asupra publicului este mai mare.
- ✓ Acuratețea – constă în prezentarea știrii în spiritul faptelor, fără a denatura adevărul.
- ✓ Proximitatea – este dată de locul și timpul în care se desfășoară un eveniment. Publicul este interesat de ceea ce se întâmplă în comunitatea sa, în

țara sa ieri astăzi sau mâine. De aceea proximitatea temporară și spațială sunt criterii extrem de importante în selecția știrilor.

- ✓ Raritatea – este dată de ineditul faptului prezentat. O curiozitate geografică sau meteorologică, cum ar fi un apariția unui curcubeu noaptea poate stârni interesul publicului” (George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, p. 3-4. Pentru o prezentare detaliată a acestor aspecte și a relevanței lor în spațiul mass-mediei laice, a se vedea de asemenea și: Cristina Ardelean, Maria Fara, Oana Căpan, Radu Căpan, *Etica în internet – Biserica și internetul*, col. „Documente”, vol. 29, Editura Presa Bună, Iași, 2002; Mihai Coman, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2005).

Aceste elemente sunt, după cum ține să sublinieze specialistul, cele care dau importanță și valoare unui demers mediativ și transformă știrea în ceva care suscită interesul și se cere citit. De altfel,

dânsul se referă și la clasificarea, în funcție de conținut, a diferitelor tipuri de știri. Precum am specificat deja, deși are în vedere aspecte ce privesc activitatea radiofonică, dat fiind faptul că aspectele aduse în atenție sunt prezentate sub aspect general, ele sunt valide și în ceea ce privește subiectul nostru. Din acest motiv, le enumerăm aici:

- „După importanță avem: știri hard și știri soft.
- Știrile hard - sunt acele știri care prin conținut reunesce mai multe caracteristici la un loc făcându-le importante sau extrem de importante pentru opinia publică. Ele se împart în:
  - a) știri dominante care sunt difuzate permanent pe tot parcursul zilei și se monitorizează continuu. Ele au o evoluție și trebuie 6 actualizată. (Ex. Manifestările prilejuite de sărbătoarea Sfântului Dimitrie sau explozia de la centrala nucleară de la Fucushima fac obiectul unor știri dominante); (Vezi studiul de caz de la pag. 10)

- b) știri prioritate care sunt difuzate în timpul zilei de mai multe ori și sunt monitorizate permanent (Ex. Desfășurarea Simpozionul „Dialogul dintre teologie și filosofie”).
- Știrile soft - sunt acele știri care întrunesc una sau două dintre caracteristicile știrilor și prezintă un oarece interes pentru opinia publică. Ex. (O expoziție de pictură la o biserică de sat);
- După formă avem flash-ul, știrea scurftă, știrea standard și știrea lungă sau complexă.
- După locul de proveniență al știrii avem: interne și externe sau naționale și internaționale” (George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, p.. 5-6).

Iată așadar câteva aspecte esențiale, ce vin să vorbească despre etica internetului și relevanța ei în spațiul ortodox. Cu certitudine vom mai reveni asupra acestui aspect și în cadrul prezentărilor viitoare. Pentru moment, ne mulțumim să arătăm că nevoia unei etici este un

fundamentală atunci când se vorbește despre modul în care Biserica Ortodoxă Română se exprimă prin intermediul unor mijloace moderne precum internetul, fie că aduce în atenție informații disponibile pe anumite site-uri, fie că folosește platforme de socializare. Pentru maxima eficiență pastorală e nevoie de responsabilitate și profesionalism, iar în vederea obținerii lui, o serie de principii universal valabile sunt imperios necesare.

Bibliografie

Ardelean, Cristina, Fara, Maria, Căpan, Oana, Căpan, Radu, *Etica în internet – Biserica și internetul*, col. „Documente”, vol. 29, Editura Presa Bună, Iași, 2002.

Chiesa Ortodossa Russa, *Fondamenti della dottrina sociale*, Edizioni Studio Domenicano, Bologna, 2011.

Coman, Mihai, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2005.

Diaconescu, Mihail, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol.1 – Teologie și estetică*, Editura Doxologia, Iași, 2009.

Diaconescu, Mihail, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol 2 – Ipostazele artei*, Editura Doxologia, Iași, 2009.

Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019.

Foley, John P., Delai, Nadio, Bertani, Angelo, *Mass media, chiesa e società: tra volontariato e professionalità*, Società San Paolo, Alba, 1988.

Hălărescu, George, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, București, 2013, p. 2, disponibil la: https://www.academia.edu/34606738/Ghidul_jurnalistului_de_radio, accesat 12. 09. 2021.

Himcinschi, Mihai, Brudiu, Răzvan (eds.), *Biserica Ortodoxă și provocările viitorului*, Editura Reîntregirea, Editura Aeternitas, Editura Presa Universitară Clujeană, Alba-Iulia, Cluj-Napoca, 2020.

Ică, Ioan jr., Marani, Germano, *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002.

Kolic Stanic, Matilda, „How the theory of information and journalism ethics contributes to the ethics of public relations: six principles from the dialogue between codes of ethics and Luka Brajnovic’s legacy”, în *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), Issue 1-3, p. 36-62.

Larchet, Jean-Claude, *Captivi în internet*, traducere de Marinela Bojin, Sofia, București, 2018.

Morariu, Iuliu-Marius, „Bioethics in the Discussions of the Pan-Orthodox Synod from Crete (2016)”, în *Astra Salvensis*, IV (2016), nr. 7, pp. 247-254.

Morariu, Iuliu-Marius, “Eastern Orthodox Churches and Ecumenism according to the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016)”, în *HTS Teologiese Studies / Theological Studies*, 74 (2018), no. 4, (2018), p. 124-135.

Morariu, Iuliu-Marius, „Il Sinodo Pan-ortodosso di Creta (2016) e la dottrina sociale della Chiesa Ortodossa,” în *Oikonomia – Rivista di Etica e Scienze Sociali*, 19 (2020), nr. 11, p. 27-28.

Morariu, Iuliu-Marius, “The social thought of the Orthodox Church reflected in the documents of the Holy Pan-Orthodox Council of Crete (2016),” in *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, LXXV (2019), nr. 4, 2019, p. 1-5.

Morariu, Iuliu-Marius, „Towards the social doctrine of the Orthodox Church: The document ‘For the Life of the World’ of the Ecumenical Patriarchate (2020)”, în *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 77 (2021), no. 4, a 6545, p. 1-6.

Morariu, Maxim, „Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse reflectate în documentul sinodal din anul 2000”, în *Tabor*, IX (2015), nr. 4, pp. 37-41.

Paul, Adrian Gheorghe (ed.), *Biserica și mass-media: complementaritate sau adversitate? 12 iunie 2008 Baia Mare*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008.

Preda, Radu, *Ortodoxia & ortodoxiile: studii social-teologice*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2010.

Randall, David, *Jurnalul Universal. Ghid practic pentru presa scrisă*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005.

Stamoulēs, Chrysostomos A., *Frumusețea sfinteniei: prolegomene la o estetică filocalică a Ortodoxiei*, trad. Nicușor Deciu, Editura Basilica, București, 2011.

Vidican-Manci, Liviu, *Propovăduirea Evangheliei în era digitală*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.

Siteografie

www.basilica.ro, accesat 12. 09. 2021.

www.doxologia.ro, accesat 12. 09. 2021.

<https://www.facebook.com/100001471698285/posts/3039110386147988/>, accesat 12. 09. 2021.

<https://www.goarch.org/social-ethos>, accesat 14. 09. 2021.

<https://www.holycouncil.org/>, accesat 12. 09. 2021.

<https://www.holycouncil.org/-/mission-orthodox-church-todays-world>, accesat 12. 09. 2021.

Între „senzație” și „încredere”.

Potențiale direcții ale jurnalismului religios (I)

Despre istoria jurnalismului din spațiul românesc s-a scris destul de mult în ultimele două secole (a se vedea, de exemplu: Marian Petcu, *Istoria jurnalismului din România în date – enciclopedie cronică*, Editura Polirom, Iași, 2012; Marian Petcu, *Istoria jurnalismului și a publicității în România*, Editura Polirom, Iași și București, 2007; Ilie Rad, *Incursiuni în istoria presei românești*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2008; Ilie Rad, *Secvențe din istoria presei românești*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2007; Constantin Antip, *Contribuții la istoria presei române*, Uniunea Ziariștilor din Republica Populară Română, București, 1964; Florin Ardelean, *Istoria presei românești – curs universitar*,

Editura Universității din Oradea, Oradea, 2014; István Berkeszi, *Istoria tipografiei și a presei timișorene - A temesvári könyvnyomdászat és hirlapirodalom története*, David Press Print, Timișoara, 2013; Maria Antonescu, *Revista Afirmarea (1936-1940) – din istoria presei sătmărene*, Editura Citadela, Satu Mare, 2014; Florin Ardelean, *Istoria presei culturale din Oradea – studii*, col. „Universitas. Istoria presei”, Editura Eikon, București, 2019; Mircea Dumitrescu, *File din istoria presei românești*, Editura Fundației Culturale „Niște Țărani”, București, 2000; Nicolae Iorga, *Istoria presei Românești*, Fundația Rompres, București, 1994; Dan Gîju, *Istoria presei militare*, col. „Historia”, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2008; Victor Gomoiu, *Istoria presei medicale din România*, Tipografia Furnica, București, 1936; Lucian Grozea, *Istoria presei religioase din România (istoric, evoluție, tendințe)*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010; Gelu Neamțu, *Procese politice de presă antiromânești din epoca dualismului austro-ungar (1868-1890) – alte studii*

din istoria presei românești, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2004; Tudor Nedelcea, *Civilizația cărții – incursiune în istoria cărții, presei și a tiparului*, Editura Scrisul Românesc, București, 1996; Iulian Negrilă, *Istoria presei*, Editura Multimedia, Arad, 1997; Marian Petcu, *Contribuții la istoria economică a presei din România*, col. „Comunicare media”, Editura Tritonic, București, 2016; Marian Petcu, *Istoria presei române – antologie*, col. „Comunicare media”, Editura Tritonic, București, 2002; Mircea Popa, *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918*, col. „Comunicare media”, București, Editura Tritonic, 2003; Mircea Popa, *Panoramic jurnalistic – presa de ieri și azi*, col. „Universitas. Istoria presei”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011; Pamfil Șeicaru, *Istoria presei*, Editura Autograf MJM, Craiova, 2013). Autorii din diferite ramuri ale cercetării și arealuri geografice românești au încercat cu precădere să valorifice aspecte privitoare la evoluția acesteia și să aducă în atenție publicațiile

cele mai reprezentative, activitatea redacțiilor acestora, provocările la care au fost forțați să răspundă redactorii în anumite momente și epoci, sau moștenirea pe care o lasă la nivelul brandului și a conținutului. Cu toate acestea, o abordare care să vorbească despre principiile ce definesc, sau ar trebui să definească istoria presei românești încă se lasă așteptată. Există totuși anumite evaluări, realizate la anumite soroace, ale stării mass-media în arealul românesc (Cristina Lupu, *Starea mass-media în România 2020*, Friedrich Naumann Foundation, București, 2020, disponibil la adresa: https://cji.ro/wp-content/uploads/2020/04/STUDIUL-PRESA-2020_roBT-rev-01.pdf, accesat 13. 09. 2021).

Din nefericire, astfel de evaluări nu vin să puncteze aspecte foarte pozitive, ci mai degrabă să consfințească o stare de fapt ce nu este una îmbucurătoare. Astfel, în cadrul sintezei pomenite, se subliniază încă dintru început faptul că:

„Presă din România pare - cu foarte puține excepții - captivă într-un

tunel al timpului, prinsă între două probleme fundamentale care se alimentează reciproc și o fac să se învârtă într-un cerc vicios: lipsa banilor și decredibilizarea profesiei. Dacă în 2015 profesioniștii spuneau la unison că „mai jos de atât nu se poate”, anii 2016 - 2019 ne-au dovedit, cu unele excepții, contrariul” (*Ibidem*, p. 1).

Elemente precum ingerințele politicului în jurnalism sau prezentarea unor perspective unilaterale⁴, sunt și ele aduse în atenție. Decredibilizarea, consecință directă a goanei după rating, devenită definitorie în peisajul mediatic românesc, reprezintă și ea o problemă⁵, nu doar a

⁴ „Politicul controlează în continuare o bună bucată de presă, fie prin influență directă, fie, de cele mai multe ori, prin publicitatea pe care alege să o dea - sau nu. Cum sursele alternative de finanțare lipsesc, autocenzura se simte în foarte multe dintre redacții. De multe ori, presa prezintă doar un singur punct de vedere, dar în România de azi nu prea se mai poate ascunde o informație. Iar ca să fie informat corect, publicul trebuie să devină „profesionist media”, să facă singur munca de căutare și de filtrare în multitudinea de informații fără context care ajung la el”. Cristina Lupu, *Starea mass-media în România 2020*, p. 1-2.

⁵ „Traian Deleanu consideră însă că presa locală e afectată mai puțin de pierderea credibilității decât cea centrală: „Furnizezi informație care e aproape de om și te sună omul și te cheamă la el pe strădă să îți arate ce nu merge, te vede, te întâlnești cu el

presei românești, ci și a celei internaționale. Se insistă adesea în discursul cu privire la construirea unei știri asupra faptului că a vorbi despre faptul că un om a mușcat un câine reprezintă o informație, în timp ce inversul acesteia este cel care creează ideea de știre și stârnește curiozitatea. De aceea, spații precum cel catolic au început să caute ideea de adevăr și de încredere în peisajul mediatic și chiar să încerce influențarea unor trusturi de presă importante la nivel global să cultive acest simț (cf. The Editorial Team, „Rebuilding Trust”, in *Church, Com-*

---

pe strădă. Dar încet-încet se pierde și la noi, pentru că nu suntem suficient de buni în a ne asigura că tot ce facem e conform regulilor.” Scăderea încrederii în presă vine și din coborârea standardelor profesionale, precum și de la abdicarea completă, în unele cazuri, de la regulile profesiei, prin livrarea cu bună știință de informații greșite și mincinoase.

„Lucram la cazul Caracal. În live, corespondentul unei alte televiziuni spunea o serie de minciuni, iar eu am fost nevoită să muncesc să le demontez, mai întâi pentru superiorii mei, iar, mai apoi, pentru public. Confruntat, corespondentul mi-a răspuns senin: ‘Așa mi-au cerut ai mei din redacție să spun. Ce, tu nu știai că nu e adevărat? De ce ai mai pierdut timp să verifici?’. Problema este că acestea, odată spuse, rămân în mentalul colectiv. Iar percepția publicului se schimbă și o informație de calitate, verificată și mai puțin interesantă nu mai face rating - și, iată, cercul vicios”, povestește Cristina Oprea din Craiova”. *Ibidem*, p. 44.

munication and Culture, 5 (2020), no. 1, p. 1-3; Juan Narbona, Jordi Pujol, Anne Gregory, „The fragile tenets of trust”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 293-297; Gian Luca Gara, Jose Maria La Porte, „Processes of building trust in organizations: internal communication, management and *recruiting*”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 298-319; Alberto Gil, Guido Gili, „Transmission or „creative fidelity”? The institutional communicator’s role in the Church today”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 320-338)⁶ și chiar oferă exemplele unor jurnaliști din spații precum Croația care au încercat să redacteze un cod etic în

---

⁶ Autorii fac aici referire la relevanța accestui aspect pornind de la o campanie inițiată de către prestigioșul cotidian *The New York Times*. Cităm: „Two years ago, in the middle of an age characterized by fake news and echo chambers, *The New York Times* launched a new marketing campaign based on the concept of truth, in which one of the mottos was: „The truth is more important now than ever”. It sounded like an attempt to counteract the social distrust on the conventional mass-media, manifested, among other things, in the growing phenomenon of the so-called „never-newers” or news avoiders, that is people who deliberately or accidentally avoid the news”. The Editorial Team, „Rebuilding Trust”, p. 1.

ceea ce privește presa din arealul bisericesc (Matilda Kolic Stanic, „How the theory of information and journalism ethics contributes to the ethics of public relations: six principles from the dialogue between codes of ethics and Luka Brajnovic’s legacy”, în *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), Issue 1-3, p. 36-62).

Și în arealul Ortodox românesc o astfel de abordare ar fi deopotrivă necesară și binevenită. Manualele din spațiul laic vin să vorbească despre construcția unei știri și părțile ei componente (cf. Mihai Coman, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare, vol. 1*, Editura Polirom, Iași, 2005; David Randall, *Jurnalistul Universal. Ghid practic pentru presa scrisă*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005), informațiile de aici fiind preluate în ghidurile din spațiul ortodox (a se vedea, de exemplu: Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019; George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, București, 2013, disponibil la: <https://www.academia>.

edu/34606738/Ghidul_jurnalistului_de_radio, accesat 12. 09. 2021) și chiar încearcă să cultive o estetică a mass-mediei Ortodoxe, atât de necesară și de consonantă cu tradiția existentă aici (cf. Chrysostomos A. Stamoulēs, *Frumusețea sfințeniei: prolegomene la o estetică filocalică a Ortodoxiei*, trad. Nicușor Deciu, Editura Basilica, București, 2011; Mihail Diaconescu, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol.1 – Teologie și estetică*, Editura Doxologia, Iași, 2009; Mihail Diaconescu, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol 2 – Ipostazele artei*, Editura Doxologia, Iași, 2009). Aceste lucruri vin să stabilească deja principii clare în ceea ce privește redactarea corectă a unei știri și acompaniamentul imagistic, sau corpul ei. Și totuși, pentru a se evita eventuale forme de viciere la nivelul unor trusturi precum Trinitas, Basilica sau Doxologia, e nevoie de ceva mai mult.

O întrebare firească care se iscă în cadrul oricărei discuții cu privire la mass-media, știri și alte feluri de transmisiuni menite să atragă publicul e legată

de preferințele acestuia și modul în care pot fi ele stimulate sau direcționate. Întrucât posturile de radio bisericești nu-și propun senzaționalul, ci mai degrabă promovarea unui set de valori, pot ele să rivalizeze la nivelul audienței de piață cu alte instituții similare? Există deocamdată un public doritor de alternativă. E format, în spațiul creștin, pe de-o parte din practicanții care preferă acest tip de transmisiune în locul a ceea ce ar putea fi considerat mult mai succulent sau mai atractiv. Apoi, există categoria celor care-și doresc altceva, o alternativă la ceea ce se publică de obicei în presa scrisă, sau se difuzează la televizor. Cu toate acestea, acest segment de public este unul de nișă. Așa cum remarcă analiștii din mai-sus citata radiografie a presei românești în anul 2020, există pe de-o parte o radicalizare a publicului cititor, iar pe de alta lipsa unei culturi a cititorului și a dorințelor de a se forma prin intermediul lecturii. Astfel, după cum țin ei să sublinieze în cadrul sintezei pe care o oferă:

„Cătălin Moraru vorbește și el de radicalizarea publicului. „Din cauza lipsei de educație media și pentru că aflarea ‘adevărului’ a devenit chinuitoare, ajung să consume doar presa care spune ce le convine. Falia uriașă existentă în societate a contribuit foarte mult la asta, nu doar renunțarea la bunele practici ale jurnalismului. Nu am mai întâlnit, în 30 de ani de presă, situații în care oamenii renunță la a cumpăra un ziar pentru că nu spune ce le place, cel puțin nu la nivel local. Am ajuns, în ultimii trei ani, să tratăm cumva mai rece, cel puțin în varianta de print, subiectele legate de guvernare, analizele economice, pentru a nu pierde cititori care cumpără ziarul. Deci tot de bani e vorba. Scriem despre toate, dar cu titluri ce par mai puțin angajate, cumva, deși textul e același. Practic avem două ziare, unul pe site și unul în print.” (Cristina Lupu, *Starea mass-media în România 2020*, p. 21).

Dacă pentru presa laică știrile hard au în centru subiecte precum crimele, delapidările, corupția la nivel înalt, ori alte aspecte similare, iată ce presupune a vorbi despre o știre de înaltă receptare în arealul bisericesc, conform unui ghid dedicat radio-ului Trinitas al Patriarhiei Române:

„Știrile hard - sunt acele știri care prin conținut reunes mai multe caracteristici la un loc făcându-le importante sau extrem de importante pentru opinia publică.

Ele se împart în:

a) știri dominante care sunt difuzate permanent pe tot parcursul zilei și se monitorizează continuu. Ele au o evoluție și trebuie 6 actualizată. (Ex. Manifestările prilejuite de sărbătoarea Sfântului Dimitrie sau explozia de la centrala nucleară de la Fucushima fac obiectul unor știri dominante); (Vezi studiul de caz de la pag. 10).

b) știri prioritate care sunt difuzate în timpul zilei de mai multe ori

și sunt monitorizate permanent (Ex. Desfășurarea Simpozionul „Dialogul dintre teologie și filosofie”. (George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, p. 5-6).

Desigur, această abordare spune multe despre principiile care gestionează cele două lumi, dar și despre categoriile de public cărora se adresează cei care deservesc mijloacele de informare în masă.

În vederea realizării unei abordări obiective și pentru a oferi o perspectivă care să nu fie nici unilaterală, nici distorsionată, e importantă o documentare de mai multe surse. Din păcate, precum se arată adesea în cercetările contemporane, această sarcină nu mai revine demult celui care, prin natura profesiei se găsește în ipostaza de a formula o știre și de a o direcționa înspre cititor, cum ar fi firesc și cum se întâmpla mai demult, ci cititorului însuși:

„Sursele media din România pot fi părtinitoare, dar este aproape imposibil să mai ascunzi ceva: „trebuie să îți cauți bucățica de adevăr din

mai multe surse: unii spun bucata asta, ceilalți spun bucata asta, iar tu, ca cititor, ar trebui să te duci în toate părțile ca să îți faci o idee [corectă]”, spune jurnalista Emilia Șercan”. (Cristina Lupu, *Starea mass-media în România 2020*, p. 44).

Ce însemna presa în trecut, în secolul al XIX-lea și în perioada ulterioară de până la finele celui de-al doilea război mondial? În Transilvania de dinainte de Marea Unire, ea era un instrument util, folosit în vederea apărării identității naționale⁷. Acest lucru explică de ce comitetele de redacție ale publicațiilor de aici reuneau crema intelectualității românești (Răducu Rușet, *Comitete de redacție și politici editoriale în presa românească din Transilvania și Ungaria. Intelectualitatea*

⁷ Astfel, după cum remarcă istoricul Gelu Neamțu: „Presa politică românească din Transilvania s-a născut dintr-o necesitate stringentă, și anume, aceea de a susține și a apăra o naționalitate oprimată. Datorită acestui fapt, ea a fost de la început un instrument de luptă pentru drepturi politice, slujind în același timp însă și viața culturală prin eforturile pe care le-a depus pentru desăvârșirea și îmbogățirea limbii”. Gelu Neamțu, *Procese politice de presă antiromânești din epoca dualismului austro-ungar (1868-1890)*, p. 15.

jurnalistică românească între anii 1838-1918, col. „Minerva I. „Homines et mores”, vol. 6, Academia Română/ Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015). Revistele de aici vor fi astfel fie unele care-și vor asuma calitatea de militanți pentru emanciparea culturală și cea socială a românilor într-o societate în care reprezentativitatea politică nu era garantată de către guvernul de la Budapesta, fie cele care vor avea preocupări pedagogice și vor contribui la crearea unei caste de oameni educați, capabili să își cunoască și apere drepturile (pentru o prezentare detaliată a presei românești din acest areal și a evoluției ei, a se vedea și: Teodor Tanco, *Istoria presei românești a Județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale „Lucian Blaga”, 2004; Iuliu-Marius Morariu, „Presa din zona Năsăudului în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea. Tranziția de la presa specializată la „publicistica de loisir,” în Mihai-Octavian Groza, Gabriela-Marga-

reta Nisipeanu, Andrei Păvălean, Diana-Maria Dăian, Daniela-Maria-Stanciu (coord.), *Noi teme pe agenda de cercetare. Lucrările Conferinței Naționale „Historia magistra vitae. Noi teme pe agenda de cercetare”, Cluj-Napoca, 8-9 aprilie 2016*”, col. „Istorie. Documente. Mărturii”, Editura Argonaut, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2017, pp. 189-200). Reviste precum *Transilvania* (Mircea Popa, Valentin Tașcu, *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918*, col. „Media-comunicare”, Editura Tritonic, București, 2003), *Gazeta Transilvaniei*, sau *Românul* își vor asuma astfel statutul de jurnale care vor cuprinde atât aspecte culturale, cât și chestiuni politice. La rândul lor, reviste precum *Familia Română* a lui Iosif Vulcan, se vor concentra cu precădere pe aspecte culturale, reviste precum *Școala Română* (cf. ***, *Scola Romana*, anul IV, nr. 2, Năsăud, 1881) pe aspecte pedagogice și trecerea în revistă a celor mai importante aspecte privitoare la literatura de specialitate din spațiul german, anuarele școlilor (a se

vedea, de exemplu: ***, *Raportulu alu XXX-lea despre Gimnasiulu superioru fundaționalu din Năseudu pentru anulu sco-lasticu 1892-3*, Tipografia Carolu Orendi, Bistrița, 1893) vor fi texte de-a dreptul mozaicate (culturale, sociale, literare, dar și cronicile activităților desfășurate de către elevii și profesorii instituțiilor), în timp ce reviste religioase precum *Telegraful Român* (vezi: Elena Dunăreanu, *Litera-tura în Telegraful Român (1853-1973)*, Edi-tura Institutului Poligrafic, Sibiu, 1973; Maria Rodica Volovici, Liliana Oprescu, *Gazeta Telegraful Român*, vol. 1-3, Editura Universității „Lucian Blaga”, Editura An-dreiana, Sibiu, 2016-2018) se vor concentra cu precădere pe aspecte religioase și doar arareori vor aborda subiecte conexe aces-tora (cf. Iuliu Givulescu, Știri medicale din 1891 în „Gazeta Transilvaniei” și „Telegraful român”, Editura Institutului de Arte Grafice „Victoria”, Cluj, 1936).

Un element care astăzi pare ciudat și nefericit datorită modului în care s-a re-percutat asupra evoluției presei scrise din epoci precum cea dualistă, cea car-

listă sau comunism (Silviu-Constantin Nedelcu, *Cenzurarea presei ortodoxe în communism*, Editura Eikon, București, 2019), l-a reprezentat cenzura. E adevărat că aceasta a adus cu sine crearea unui anumit tip de discurs, desființarea unor publicații sau restrângerea activității lor, sau chiar arestarea unora dintre redactori și trimiterea lor în lagăr. În același timp, nu trebuie însă neglijat faptul că a generat apariția unei adevărate etici deontologice și a unei ținute a scriiturii. În plus, i-a determinat pe autori să fie inventivi spre a ocoli organul de supraveghere și a-și putea exprima ideile, făcând să fie înțeleși doar de către cei care erau cu adevărat interesați și creând o adevărată finețe a scriiturii. Astfel de aspecte ar trebui redescoperite, nu sub aspectul fenomenului, căci ar fi regretabilă readucerea în funcțiune a cenzurii, ci sub aspectul broderiei stilistice și a interesului, e drept, arătat de către o adevărată minoritate, pentru redarea adevărului într-un ambalaj plăcut, cu strădania de a nu dezinforma.

Senzația pe care trebuie să o aducă o știre cu conținut religios este așadar legată de profunzimea conținutului și nu de dimensiunea scandalooasă a acestuia. Prin intermediul organelor publicistice, Biserica Ortodoxă Română se străduiește astfel să ofere o altă perspectivă și să se adreseze unui altfel de segment de cititori și consumatori de mass-media decât cei care privesc marile instituții vânătoare de rating. Tocmai de aceea, întrucât scopul ei este acela de a propune valori, iar nu de a informa în scop pur egoist, ea își asumă un rol dificil. Respectarea eticii seculare, ea însăși corectă, dar adesea neglijată de către exponenții tagmei jurnalistice și învățarea din greșelile pe care aceștia le fac din dorința de a deveni populari și de a ocupa prima pagină în anumite situații, constituie aspecte importante. Despre aceste aspecte, dar și despre modul în care trebuie structurată o știre pe baza acestor elemente vom vorbi însă în următorul text.

Bibliografie

Antip, Constantin, *Contribuții la istoria presei române*, Uniunea Ziariștilor din Republica Populară Română, București, 1964.

Antonescu, Maria, *Revista Afirmarea (1936-1940) – din istoria presei sătmărene*, Editura Citadela, Satu Mare, 2014.

Ardelean, Florin, *Istoria presei culturale din Oradea – studii*, col. „Universitas. Istoria presei”, Editura Eikon, București, 2019.

Ardelean, Florin, *Istoria presei românești – curs universitar*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2014.

Berkeszi, István, *Istoria tipografiei și a presei timișorene - A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története*, David Press Print, Timișoara, 2013.

Coman, Mihai, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2005.

Diaconescu, Mihail, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol.1 – Teologie și estetică*, Editura Doxologia, Iași, 2009.

Diaconescu, Mihail, *Prelegeri de estetica ortodoxiei. Vol 2 – Ipostazele artei*, Editura Doxologia, Iași, 2009.

Dumitrescu, Mircea, *File din istoria presei românești*, Editura Fundației Culturale „Niște Țărani”, București, 2000.

Dunăreanu, Elena, *Literatura în Telegraful Român (1853-1973)*, Editura Institutului Poligrafic, Sibiu, 1973.

Gara, Gian Luca, La Porte, Jose Maria, "Processes of building trust in organizations: internal communication, management and *recruiting*", in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 298-319.

Gil, Alberto, Gili, Guido, „Transmission or „creative fidelity”? The institutional communicator's role in the Church today”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 320-338.

Givulescu, Iuliu, Știri medicale din 1891 în „Gazeta Transilvaniei” și „Telegraful român”, Editura Institutului de Arte Grafice „Victoria”, Cluj, 1936.

Gîju, Dan, *Istoria presei militare*, col. „Historia”, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2008.

Gomoiu, Victor, *Istoria presei medicale din România*, Tipografia Furnica, București, 1936.

Grozea, Lucian, *Istoria presei religioase din România (istoric, evoluție, tendințe)*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010.

Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019.

Hălărescu, George, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, București, 2013, disponibil la: https://www.academia.edu/34606738/Ghidul_jurnalistului_de_radio, accesat 12. 09. 2021)

Iorga, Nicolae, *Istoria presei Românești*, Fundația Rompres, București, 1994.

Kolic Stanic, Matilda, „How the theory of information and journalism ethics contributes to the ethics of public relations: six principles from the dialogue between codes of ethics and Luka Brajnovic's legacy”, în *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), Issue 1-3, p. 36-62.

Lupu, Cristina, *Starea mass-media în România 2020*, Friedrich Naumann Foundation, București, 2020, disponibil la adresa: https://cji.ro/wp-content/uploads/2020/04/STUDIUL-PRESA-2020_ro-BT-rev-01.pdf, accesat 13. 09. 2021.

Morariu, Iuliu-Marius, „Presă din zona Năsăudului în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea. Tranziția de la presa specializată la „publicistica de loisir,” în Mihai-Octavian Groza, Gabriela-Margareta Nisipeanu, Andrei Păvălean, Diana-Maria Dăian, Daniela-Maria-Stanciu (coord.), *Noi teme pe agenda de cercetare. Lucrările Conferinței Naționale „Historia magistra vitae. Noi teme pe agenda de cercetare”, Cluj-Napoca, 8-9 aprilie 2016*”, col. „Istorie. Documente. Mărturii”, Editura Argonaut, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2017, pp. 189-200.

Narbona, Juan, Pujol, Jordi, Gregory, Anne, „The fragile tenets of trust”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 293-297.

Neamțu, Gelu, *Procese politice de presă antiromânești din epoca dualismului austro-ungar (1868-*

1890) – *alte studii din istoria presei românești*, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2004.

Nedelcea, Tudor, *Civilizația cărții – incursiune în istoria cărții, presei și a tiparului*, Editura Scri-sul Românesc, București, 1996.

Nedelcu, Silviu-Constantin, *Cenzurarea presei ortodoxe în communism*, Bucharest, Eikon Press, 2019.

Negrilă, Iulian, *Istoria presei*, Editura Multi-media, Arad, 1997.

Petcu, Marian, *Contribuții la istoria economică a presei din România*, col. „Comunicare media”, Editura Tritonic, București, 2016.

Petcu, Marian. *Istoria jurnalismului din România în date – enciclopedie cronologică*, Editura Polirom, Iași, 2012.

Petcu, Marian *Istoria jurnalismului și a publicității în România*, Editura Polirom, Iași și București, 2007.

Petcu, Marian, *Istoria presei române – antologie*, col. „Comunicare media”, Editura Tritonic, București, 2002.

Popa, Mircea, *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918*, col. „Comunicare media”, București, Editura Tritonic, 2003.

Popa, Mircea, *Panoramic jurnalistic – presa de ieri și azi*, col. „Universitas. Istoria presei”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

Popa, Mircea, Valentin Tașcu, *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918*, col. „Media-comunicare”, Editura Tritonic, București, 2003.

Rad, Ilie, *Incursiuni în istoria presei românești*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2008.

Rad, Ilie, *Secvențe din istoria presei românești*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2007.

Randall, David, *Jurnalul Universal. Ghid practic pentru presa scrisă*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005.

***, *Raportul alu XXX-lea despre Gimnaziul superioru fundaționalu din Năseudu pentru anulu scolasticu 1892-3*, Tipografia Carolu Orendi, Bistrița, 1893.

Rușet, Răducu, *Comitete de redacție și politici editoriale în presa românească din Transilvania și Ungaria. Intelectualitatea jurnalistică românească între anii 1838-1918*, col. „Minerva I. „Homines et mores”, vol. 6, Academia Română/ Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015.

***, *Scola Romana*, anul IV, nr. 2, Năsăud, 1881.

Stamoulēs, Chrysostomos A., *Frumusețea sfințeniei: prolegomene la o estetică filocalică a Ortodoxiei*, trad. Nicușor Deciu, Editura Basilica, București, 2011.

Șeicaru, Pamfil, *Istoria presei*, Editura Autograf MJM, Craiova, 2013.

Tanco, *Istoria presei românești a Județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale „Lucian Blaga”, 2004.

The Editorial Team, „Rebuilding Trust”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 1-3.

Volovici, Maria Rodica, Oprescu, Liliana, *Gazeta Telegraful Român*, vol. 1-3, Editura Universității „Lucian Blaga”, Editura Andreiana, Sibiu, 2016-2018.

Între „senzație” și „încredere”. Potențiale direcții ale jurnalismului religios (II)

Aspecte privitoare la știri și scrierea acestora

Așa cum s-a arătat deja, atât în cadrul unor texte ce privesc istoria jurnalismului (precum: Marian Petcu, *Istoria jurnalismului din România în date – enciclopedie cronologică*, Editura Polirom, Iași, 2012; Ilie Rad, *Incursiuni în istoria presei românești*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2008; Ilie Rad, *Secvențe din istoria presei românești*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2007; Constantin Antip, *Contribuții la istoria presei române*, Uniunea Ziariștilor din Republica Populară Română, București, 1964; Mihai Coman, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1,

Editura Polirom, Iași, 2005; David Randall, *Jurnalul Universal. Ghid practic pentru presa scrisă*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005), cât și în alte lucrări (cf. The Editorial Team, „Rebuilding Trust”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 1-3; Juan Narbona, Jordi Pujol, Anne Gregory, „The fragile tenets of trust”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 293-297), s-a vorbit despre importanța știrilor și a scrierii lor în mod profesionist. Cele spuse în spațiul laic cu privire la acest aspect sunt la fel de valabile și în ceea ce privește presa bisericească și probabil sunt mult mai bine aplicate decât acolo. Și totuși e nevoie și aici să se vorbească mai des despre importanța știrilor și a scrierii lor aici.

Pe baza unor surse deja pomenite (precum: George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, București, 2013, disponibil la: https://www.academia.edu/34606738/Ghidul_jurnalistului_de_radio, accesat 12. 09. 2021, sau: Cristina Lupu, *Starea mass-media în România*

2020, Friedrich Naumann Foundation, București, 2020, disponibil la adresa: https://cji.ro/wp-content/uploads/2020/04/STUDIU-PRESA-2020_roBT-rev-01.pdf, accesat 13. 09. 2021; Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019), vom încerca aici să vorbim despre modul în care se scrie o știre, mecanismele definitorii ale acestui aspect și aplicabilitățile practice.

După cum țin să remarce specialiștii, există aspecte ce țin de stil, structură și conținut ce trebuie să definească orice formă de demers jurnalistic. Ele sunt apoi dublate de altele care au în centru chestiunile de natură deontologică și sunt legate deopotrivă de veridicitatea și calitatea demersului jurnalistic sub aspectul conținutului și al eticii. Atunci când se vorbește despre prima categorie în cazul unei știri radiofonice, este important de reținut faptul că:

„Știrea standard răspunde în mod obligatoriu la 4 întrebări și permite introducerea de extrase de declara-

ții sau de reacții/replici cu o durată de 20 de secunde” (George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, p. 8).

De interferența dintre stil și conținut e legată poziționarea critică a celui care are în vedere realizarea unui demers jurnalistic. Din ceea ce prezintă crainicul nu trebuie, în niciun caz, să reiasă părerea lui. Relatarea trebuie în mod obligatoriu una distantă și obiectivă, după cum remarcă specialiștii:

„Misiunea radioului, ni s-a spus foarte clar, este să informeze. Știrea intră fără probleme dacă este o știre seacă, fără niciun fel de interpretare”, spune unul dintre corespondenții Radio România cu care am vorbit”. (Cristina Lupu, *Starea mass-media în România 2020*, p. 29).

Dat fiind faptul că este vorba despre un text concentrat, durata își are și ea importanța ei. Ca text care trebuie să surprindă esențialul și să nu ocupe în mod excesiv timpul unui ascultător, sau cititor

grăbit, ea trebuie să reușească să surprindă în cuvinte puține esențialul. În ceea ce privește o știre radiofonică, durata ei este, conform studiilor specialiștilor, de maxim o jumătate de minut. Astfel, după cum ține să sublinieze un autor contemporan care s-a preocupat de acest subiect:

„O știre nu trebuie să depășească 30 de secunde. Duratele mai lungi sunt rezervate exclusiv materialelor vorbite care reprezintă evoluții ale unor știri (relatări, interviuri, reportaje). Materialele radiofonice (inserturile) sunt realizate în direct sau înregistrate. Durata recomandată a acestora este aproximativ 30 de secunde. Ele au rolul de a completa o știre, de a aduce elemente de noutate, pentru credibilitate și pentru a reda cu acuratețe informația. Inserturile sunt introduse în script în:

- a) mod direct (prin verbe: a spus a precizat);
- b) prin inducere (în fraza care preced insertul s-a vorbit despre in-

terlocutor ca atare ascultătorul presupune că este vocea respectivului);

c) prin completare insertul încheie o frază din script”. (George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, p. 9).

Dacă așa stau lucrurile în ceea ce privește aspectele de natură formală, din perspectiva conținutului o știre ar trebui să fie cât se poate de veridică. Într-o lume a *fake news-ului*, acest lucru a devenit parcă și mai important decât era (cf. Alina Bârgăoanu, *#Fakenews : noua cursă a înarmării*, Evrika Publishing, București, 2018). Regula de bază este ca o informație să fie verificată din cel puțin trei surse înainte de a fi aruncată în eter, publicată sau postată. Din nefericire, într-o lume a concurenței neloiale e tot mai dificil ca un om cu adevărat dedicat profesiei sale să se comporte pe baza acestor norme și să reușească să țină pasul, să fie competitiv. Precum subliniază cu tristețe un jurnalist al zilelor noastre:

„Mica Sváb vorbește și ea despre cei care lansează știri false în spațiul

public: „Vine unul în online, sau pe Facebook, și aruncă: <>; eu, ca jurnalist care mă documentez, trebuie să verific în două - trei surse (procuror, poliție, în cazul de față), dar ăla a servit deja știrea: <>. El a dat știrea. Tu ești considerat incapabil să dai știrea mai repede, dar tu te documentezi, de fapt”. (Cristina Lupu, *Starea mass-media în România 2020*, p. 48).

Adevărul și prezentarea sunt legate între ele. Ambalajul e cel care contribuie la servirea unui conținut valoros și la buna lui receptare pe piață. Ca atare, în înțelegerea și livrarea unei știri este extrem de important modul în care este scrisă aceasta. Vorbind despre acest aspect, un specialist al spațiului radiofonic vine să arate că:

„Stilul în care este redactată știrea radio presupune o serie de reguli care trebuie să facă știrea ușor de prezentat și ușor de ascultat. Din acest motiv redactarea știrilor nu

trebuie să fie un exercițiu de stil, ci trebuie să răspundă prioritar preocupării pentru eficacitatea comunicării. Asta impune să folosim:

- un limbaj direct (folosirea verbelor la diateza activă, iar predicatul trebuie să stea cât mai aproape de subiect);

- fraze scurte; (o știre trebuie să conțină în lead subiect, predicat și complement de timp sau de loc);

- evitarea repetițiilor;

- evitarea frazelor cu propoziții circumstanțiale. (Dacă propozițiile circumstanțiale se impun acestea se așează la sfârșitul frazei)". (George Hălărescu, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, p. 9-10).

Un subiect mai puțin discutat îl reprezintă sursele de informare și proveniența știrilor. În perioade precum cea interbelică, jurnaliștii se informau cu precădere din sursele directe, atunci când era vorba despre descrierea unui eveniment (trimiteau delegați acolo, iar aceștia scriau

cronici pe baza celor observate, sau realizau interviuri cu personalitățile importante; în cazul în care era vorba despre un text științific, se informau cu precădere din sursele de specialitate, valorificând îndeosebi surse din literatura străină). În perioada comunistă a existat o oarecare cenzură a presei (cf. Silviu-Constantin Nedelcu, *Cenzurarea presei ortodoxe în comunism*, Editura Eikon, București, 2019), însă, atunci când s-a putut, s-au păstrat aceleași tehnici care erau încă eficiente. După 1990, cine a dorit să facă jurnalism de calitate și să nu se subordoneze intereselor clientelare, a păstrat în mare mecanismele de altă dată. Odată cu apariția așa-ziselor platforme de socializare, lucrurile s-au schimbat. Au apărut noi provocări. Astăzi, în contextul libertății de exprimare, oricine poate să posteze ce simte. Spectrul politic a reușit cu precădere să folosească aceste mijloace, speculând anumite intenții ale „generației facebook” și intuindu-i preferințele (pentru o analiză amplă a acestui fenomen, a se vedea și: Vasile Sebastian Dâncu,

Triburile – o patologie a politicii românești de la Revoluție la Generația Facebook, ed. Mihaela Orban, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015). Astfe, s-a ajuns la un fenomen ciudat în ceea ce privește întocmirea știrilor, precum ține să arate un specialist în comunicare:

„De altfel, practica prin care jurnaliștii transformă orice declarație de pe Facebook într-o știre de sine stătătoare este mai mult decât păguboasă, consideră jurnaliștii cu care am discutat. „A cita de pe Facebook nu e, în sine, nimic rău, e ok. Ce nu e ok e să faci un material editorial care constă doar din ce a pus persoana respectivă, fără context, fără reacții. Sunt zeci de știri de acest fel. Aceste materiale sunt distructive și în total dezacord cu misiunea presei, nu sunt materiale editoriale. În astfel de cazuri, presa este organism purtător de comunicări de PR, care au 0% conținut editorial. Jurnaliștii sunt purtători de comunicate sau de comunicare de la demnitari, organiza-

ții, ONG, și nimic altceva, fără ca pe ele să scrie comunicat,” spune unul dintre editorii cu experiență cu care am vorbit”. (Cristina Lupu, *Starea mass-media în România 2020*, p. 38).

De toate aceste aspecte trebuie așadar să țină cont un jurnalist atunci când încearcă să redacteze un text valoros. În spațiul bisericesc, de calitatea știrii depinde credibilitatea mesajului și transmiterea lui. Ca atare, etica realizării ei reprezintă un aspect fundamental al vieții și culturii eclesiastice și al mass-mediei bisericești.

Bibliografie

Antip, Constantin, *Contribuții la istoria presei române*, Uniunea Ziariștilor din Republica Populară Română, București, 1964.

Bârgăoanu, Alina, *#Fakenews : noua cursă a înarmării*, Evrika Publishing, București, 2018.

Coman, Mihai, *Manual de Jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2005.

Dâncu, Vasile Sebastian, *Triburile – o patologie a politicii românești de la Revoluție la Generația Facebook*, ed. Mihaela Orban, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.

Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Vademecum – Îndrumător Pastoral-Administrativ*, ediția a III-a, Roma, 2019.

Hălărescu, George, *Ghidul jurnalistului de Radio – Radio Trinitas*, București, 2013, disponibil la: https://www.academia.edu/34606738/Ghidul_jurnalistului_de_radio, accesat 12. 09. 2021).

Lupu, Cristina, *Starea mass-media în România 2020*, Friedrich Naumann Foundation, București, 2020, disponibil la adresa: https://cji.ro/wp-content/uploads/2020/04/STUDIU-PRESA-2020_ro-BT-rev-01.pdf, accesat 13. 09. 2021.

Narbona, Juan, Pujol, Jordi, Gregory, Anne, „The fragile tenets of trust”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 293-297.

Nedelcu, Silviu-Constantin, *Cenzurarea presei ortodoxe în comunism*, Editura Eikon, București, 2019.

Petcu, Marian, *Istoria jurnalismului din România în date – enciclopedie cronologică*, Editura Polirom, Iași, 2012.

Rad, Ilie, *Incursiuni în istoria presei românești*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2008.

Rad, Ilie, *Secvențe din istoria presei românești*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2007.

Randall, David, *Jurnalul Universal. Ghid practic pentru presa scrisă*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2005.

The Editorial Team, „Rebuilding Trust”, in *Church, Communication and Culture*, 5 (2020), no. 1, p. 1-3.

Abstract

The relationship between Church and mass-media has not been enough investigated until today in the theological or secular literature. For this reason, we have tried there to deepen it and to see which were the main aspect that defined its dynamics during the time.

We presented the way how the interview can be seen from the beginning of the Christianity in its life *in nuce*, and how its spirituality developed the tradition of dialogue, considering as having a primarily relevance for the spiritual life. In the same time, we have tried there to see how the contemporary Romanian Orthodox Church sees the interview and use it in its pastoral life. Also, aspects like the internet and its multiple values, but also the questions rised by its use, were faced there.

In a society where there is surely a great need of an ethics of the journalism,

we have also brought into the discussion the way how such an ethics could be developed in this areal and tried to show which would be its landmarks.

Using both the literature produced by the theologians or sociologists that worked in the religious sphere, but also the one written by journalists or specialists in topics like the interview, the interned ot the ethics of the mass-media from the secular space, we have therefore tried there to offer both a radiography, a retrospective and an evaluation of a complex and important situation and in the same time to create bridges of dialogue and to bring into attention certain aspects that could be used in the future.

Cuprins

Pr. Prof. Univ. Dr. habil. Constantin Necula

Scurt tratat de lucidizare media / 5

Prefață / 11

Interviul și importanța lui sociologică
și culturală (I) / 15

Interviul în spațiul creștin
al primelor veacuri / 23

Interviul în viața Bisericii Ortodoxe Române din
secolele XX și XIX / 41

Interviul din creștinismul medieval
și până astăzi / 61

Internetul și viața parohială în Biserica Ortodoxă
Română de astăzi (I) / 79

Internetul și viața pastorală în Biserica Ortodoxă
Română de astăzi (II) / 89

MAXIM MORARIU

Internetul și viața pastorală în Biserica Ortodoxă
Română de astăzi (III) / 97

Internetul și viața pastorală în Biserica Ortodoxă
Română de astăzi (IV) / 115

Între „senzație” și „încredere” - potențiale direcții
ale jurnalismului religios (I) / 139

Între „senzație” și „încredere” - potențiale direcții
ale jurnalismului religios (II) / 165

Abstract / 179

Ce-i de făcut când suntem scufundați în fake news-uri ieftine - altfel plătite din greu - sau în atacuri dure și ireal de lipite de subiecte grele ale cotidianului (Covid, Război în Ucraina)? Ce-i de făcut când televizorul bate icoana în folosire și când lumea crede mai mult știrea decât omul implicat în ea. Este deja clasică povestea în care se întâlnesc doi oameni și primul spune celui de-al doilea: Cum, n-ai murit? Nu, răspunde omul, după cum vezi! Nu se poate, spune iarăși primul, doar mi-a spus un prieten de încredere!...Eu însumi am murit de câteva ori și în alte câteva situații am fost operat în direct pe facebook-urile unor impostori. Tensiunea negativă acumulată în jurul unor astfel de construcții de comunicare fracturează comunicarea socială, rupe comunicarea de profilul său legat de proximitate cordială. Noile media sunt compatibile abordării Evangheliei, transmiterii ei? Desigur că teoretizând putem găsi o serie de ligamente abordabile dar oamenii care să le realizeze practic îi avem? Dacă nu îi avem de ce nu-i creștem?

Sunt câteva întrebări care se pot naște și din lectura excelentului volum propus de Părinții Dan-Grigore Văscu și Iuliu- Marius Morariu.

**Pr. Prof. univ. dr.
Constantin Valer Necula**

